aṣṭama-vilāsaḥ

prātar-arcā-samāpanaḥ

śrī-caitanya-prabhuṁ vande yat-pādāśraya-vīryataḥ |
saṁgṛhṇāty ākaravrātād raṅko ratnāvalīmayam ||1||

atha dhūpanaṁ

tataś ca dhūpam utsṛjya nīcais tan-mudrayārpayet |
kṛṣṇaṁ saṅkīrtayan ghaṇṭam vāma-hastena vādayan ||2||

tathā ca bahv-ṛca-pariśiṣṭe --

dhūpasya vijane caiva dhūpenāṅga-vidhūpane |
nīrājaneṣu sarveṣu viṣṇor nāmāni kīrtayet ||3||
jaya-ghoṣaṁ prakurvīta kāruṇyaṁ cābhikīrtayet |
tathā maṅgala-ghoṣaṁ ca jagad-bījasya ca stutim ||4||

anyatra ca --

tataḥ samarpayed dhūpaṁ ghaṇṭa-vādya-jaya-svanaiḥ |
dhūpa-sthānaṁ samabhyarcya tarjanyā vāmayā hareḥ ||5||

tatra mantraḥ --

vanaspati-rasotpanno gandhāḍhyo gandha uttamaḥ |
aghreyaḥ sarva-devānāṁ dhūpo 'yaṁ pratigṛhyatam ||6||

atha dhūpaḥ

vāmana-purāṇe –

ruhikākhyaṁ kaṇo dāru-sihlakaṁ cāguruḥ sitā |
śaṅkho jāti-phalaṁ śrīśe dhūpāni syuḥ priyāṇi vai ||7||

mūlāgame

sa-guggulv-aguru-śīra-sitājya-madhu-candanaiḥ |
sārāṅgāra-vinikṣiptaiḥ kalpayed dhūpam uttamam ||8||

viṣṇu-dharmottare ca --

tathaiva śubha-gandhā ye dhūpas te jagataḥ pateḥ |
vāsudevasya dharma-jñair nivedya dānaveśvara ||9||

atha dhūpeṣu niṣiddhaṁ

na dhūparthe jīva-jatam ||10||

tatraivāpavādaḥ

vinā mṛgamadaṁ dhūpe jīva-jātaṁ vivarjayet ||11||

kālikā-purāṇe --

na yakṣa-dhūpaṁ vitaren madhavaya kadacana ||12||

agni-purāṇe –

na sallakijaṁ na tṛṇam na śalka-rasa-sambhrtaṁ dhūpam |
pratyaṅga-nirmuktam dadyāt kṛṣṇāya buddhimān ||13||

atha dhūpana-māhātmyam

nārasiṁhe śrī-markandeya-satanika-samvade

mahiṣākhyaṁ gugguluṁ ca ājya-yuktaṁ sa-śarkaram |
dhūpaṁ dadāti rajendra narasiṁhasya bhaktimān ||14||
sa dhūpitaḥ sarva-dikṣu sarva-pāpa-vivarjitaḥ |
apsaro-gaṇa-yuktena vimānena virājatā |
vāyu-lokaṁ samāsādya viṣṇu-loke mahīyate ||15||

skānde –

ye kṛṣṇa-guruṇā kṛṣṇaṁ dhūpayanti kalau narāḥ |
sa-karpūreṇa rājendra kṛṣṇa-tulyā bhavanti te ||16||
sājyena vai guggulunā su-dhūpena janārdanam |
dhūpayitvā naro yāti padaṁ tasya sadā-śivaṁ ||17||
aguruṁ tu sa-karpūra-divya-candana-saurabham |
dattvā nityaṁ harer bhaktyā kulānāṁ tārayec chatam ||18||

viṣṇu-dharmottara-trtiya-khaṇḍe –

dhūpanam uttamaṁ tadvat sarva-kama-phala-pradam |
dhūpaṁ turuṣkakaṁ dattvā vahnistoma-phalaṁ labhet ||19||
dattvā tu kṛtrimaṁ mukhyaṁ sarva-kāmān avāpnuyāt |
gandha-yukta-kṛtaṁ dattvā yajña-gosavaṁ āpnuyāt ||20||
dattvā karpūra-niryāsaṁ vājimedha-phalaṁ labhet |
vasante guggulaṁ dattvā vahnistomaṁ avāpnuyāt ||21||
grīṣme candana-sāreṇa rājasūya-phalaṁ labhet |
turuṣkasya pradānena pravṛṣy uttamatāṁ labhet ||22||
karpūra-dānāc charadi rājasūyaṁ avāpnuyāt ||23||
hemante mrga-darpeṇa vājimedha-phalaṁ labhet |

śiśire 'guru-sarena sarva-medha-phalaṁ labhet ||24||
padam uttamaṁ āpnoti dhūpa-daḥ puṣṭim aśnute |
dhūpa-lekha yathāivordhvam nityaṁ eva prasarpati |
tathāivordhva-gato nityaṁ dhūpa-dānād bhaven naraḥ ||25||

prahlāda-saṁhitāyāṁ ca
yo dadāti harer dhūpam tulasī-kāṣṭha-vahninā |
śata-kratu-samaṁ puṇyaṁ go'yutaṁ labhate phalaṁ ||26|| iti |

dhūpayec ca tathā samyak śrīmad-bhagavad-ālayaṁ |
dhūpa-śeṣaṁ tato bhaktyā svayaṁ seveta vaiṣṇavaḥ ||27||

tathā ca brāhme ambarisaṁ prati gautama-praśne --
dhūpa-śeṣaṁ tu kṛṣṇasya bhaktyā bhajasi bhūpate |
kṛtvā cārātrikaṁ viṣṇoḥ sva-mūrdhnā vandase nṛpa ||28||

atha śrī-bhagavad-alaya-dhūpana-māhātmyaṁ

kṛṣṇāguru-samutthena dhūpena śrīdharālayam |
dhūpayed vaiṣṇavo yas tu sa mukto narakārṇavat ||29||

dhūpa-śeṣa-sevana-māhātmyam

pādme śrī-gautamāmbarīṣa-saṁvāde –
tīrtha-koṭi-śatair dhauto yathā bhavati nirmalaḥ |
karoti nirmalaṁ dehaṁ dhūpa-śeṣas tathā hareḥ ||30||
na bhayaṁ vidyate tasya bhaumaṁ divyaṁ rāsātalam |
kṛṣṇa-dhūpāvaśeṣena yasyāṅgaṁ parivāsitam ||31||
nāpado vipadas tasya bhavanti khalu dehinaḥ |
harer dattāvaśeṣena dhūpayed yas tanuṁ sadā ||32||
nāsaukhyaṁ na bhayaṁ duḥkhaṁ nādhijaṁ naiva rogajam |
yaḥ sevayed dhūpa-śeṣaṁ viṣṇor adbhuta-karmaṇaḥ ||33||
krūra-sattva-bhayaṁ naiva na ca caura-bhayaṁ kvacit |
sevayitvā harer dhūpaṁ nirmālyaṁ padayor jalam ||34||

hari-bhakti-sudhodaye ca—
āghrāṇaṁ yad dharer dattaṁ dhūpocchiṣṭasya sarvataḥ |
tad-bhava-vyāla-daṣṭānāṁ bhavet karma-viṣāpahaṁ ||35|| iti |

darśanād api dhūpasya dhūpa-dānādi-jaṁ phalam |
sarvaṁ anye'pi vindanti tac cāgre vyatiṁ eṣyati ||36||

atha dīpanaṁ

tathaiṭa dīpam utsṛjya prāgvad ghaṇṭaṁ ca vādayan |
padābjād adṛg-abjāntaṁ mudrayoccaiḥ pradīpayet ||37||

tatra mantraḥ

gautamīye—

su-prakāśo mahā-tejah sarvatas timirāpahaḥ |
sa-bāhyābhyantara-jyotir dīpo'yaṁ pratigṛhyatām ||38||

atha dīpaḥ

dīpaṁ prajvalayet śaktau karpūrena ghṛtena vā |
gavyena tatrāsāmārthye tailenāpi su-gandhinā ||39||

tathā ca nāradīya-kalpe—

sa-ghṛtaṁ guggulaṁ dhūpaṁ dīpaṁ go-ghṛta-dīpitam |
samasta-parivārāya haraye śraddhayārpayet ||40||

bhaviṣyottare—

ghṛtena dīpo dātavyo rājan tailena vā punaḥ ||41||

mahābhārate ca—

haviṣā prathamaḥ kalpo dvitīyaś cauṣadhorasaiḥ ||42||

atha dīpe niṣiddhaṁ

bhaviṣyottare—

vasā-majjādibhir dīpo na tu deyaḥ kadācana ||43||

mahābhārate—

vasā-majjāsthi-niryāsair na kāryaḥ puṣṭiṁ icchata ||44||

viṣṇu-dharmottare tṛtīya-khaṇḍe—

nīla-rakta-daśaṁ dīpaṁ prayatnena vivarjayet ||45||

kālikā-purāṇe—

dīpa-vṛkṣaś ca kartavyas taijāsādyaiś ca bhairava |
vṛkṣeṣu dīpo dātavyo na tu bhūmau kadācana ||46||

atha dīpa-māhātmyaṁ

skānde brahma-nārada-saṁvāde—

prajvālya deva-devasya karpūrena ca dīpakam |
aśvamedhaṁ avāpnoti kulaṁ caiva samuddharet ||47||

atraivānyatra ca—

yo dadāti mahī-pāla kṛṣṇasyāgre tu dīpakam |
pātakaṁ tu samutsṛjya jyotī-rūpaṁ labhet phalam ||48||

vārāhe—

dīpaṁ dadāti yo devi mad-bhaktyā tu vyavasthitaḥ |
nātrāndhatvaṁ bhavet tasya sapta-janmani sundari ||49||
yas tu dadyāt pradīpaṁ me sarvataḥ sraddhayānvitaḥ |
svayam-prabheṣu deśeṣu tasyotpattir vidhīyate ||50||

hari-bhakti-sudhodaye—

dattaṁ sva-jyotiṣe jyotir yad vistārayati prabhām |
tadvad dharyati saj-jyotir dātuḥ pāpatamo'pahaṁ ||51||

nārasiṁhe—

ghṛtena vātha tailena dīpaṁ prajvalayen naraḥ |
viṣṇave vidhivad bhaktyā tasya puṇya-phalaṁ śṛṇu ||52||
vihāya pāpaṁ sakalaṁ sahasrāditya-sa-prabhaḥ |
jyotiṣmatā vimānena viṣṇu-loke mahīyate ||53||

prahlāda-saṁhitāyāṁ

ca tulasī-pavakenaiva dīpaṁ yaḥ kurute hareḥ |
dīpa-lakṣa-sahasrāṇāṁ puṇyaṁ bhavati daityaja ||54|| iti |

paścād dīpaṁ ca taṁ bhaktyā mūrdhnā vandeta vaiṣṇavaḥ |
dhūpasyevekṣaṇāt tasya labhante'nye'pi tat phalam ||55||
kecic cānena dīpena śrī-mūrter mūrdhni vaiṣṇavaḥ |
nīrājanaṁ ihecchanti mahā-nīrājane yathā ||56||

tathā ca rāmārcana-candrikāyāṁ dhūpānantaraṁ dīpa-prasaṅge—

ārātrikaṁ tu viṣama-bahu-varti-samanvitam |
abhyarcya rāmacandrāya vāma-madhyam athārpayet ||57||
namo dīpeśvarāyeti dadyāt puṣpāñjaliṁ tataḥ |
avadhūpyābhyarcya vādyair mūrdhni nīrājayet prabhum ||58|| iti |

ata eveṣyate tasya karābhyāṁ vandanaṁ ca taiḥ |
nāma cārātrikety ādi vartyo'pi bahulāḥ samāḥ ||59||
prasaṅgāl likhyate'traiva śrīmad-bhagavad-ālaye |
dīpa-dānasya māhātmyaṁ kārttikīyaṁ ca tad vinā ||60||

atha śrī-bhagavad-ālaye dīpa-pradāna-māhātmyam

viṣṇu-dharmottare prathama-kāṇḍe [1.166.17ff, mixed up]—

dīpa-dānāt paraṁ dānaṁ na bhūtaṁ na bhaviṣyati |
keśavāyatane kṛtvā dīpa-vṛkṣā-manoharam |
atīva bhrājate lakṣmyā divam āsādya sarvataḥ ||61||
dīpa-mālāṁ prayacchanti ye narāḥ śārṅgiṇo gṛhe |
bhavanti te candra-samāḥ svargam āsādya mānavāḥ ||62||
dīpāgāraṁ naraḥ kṛtvā kūtāgāra-nibhaṁ śubham |
keśavālayam āsādya loke bhāti sa śakravat ||63||
yathojjvalo bhaved dīpaḥ sampradātāpi yādava |
tathā nityojjvalo loke nākapṛṣṭhe virājate ||64||
sa-dīpe ca yathā dese cakṣūṁsi phalavanti ca |
tathā dīpasya dataro bhavanti sa-phalekṣanaḥ ||65||
ekādaśyāṁ ca dvādaśyāṁ prati-pakṣaṁ tu yo naraḥ |
dīpaṁ dadāti kṛṣṇāya tasya puṇya-phalaṁ śṛṇu ||66||
suvarṇa-maṇi-muktāḍhyam manojñam ati-sundaram |
dīpa-mālā-kulaṁ divyaṁ vimānam adhirohati ||67||
padma-sutrodbhavaṁ vartti gandha-tailena dīpakān |
virogaḥ subhagaś caiva dattvā bhavati mānavaḥ ||68||
dīpa-danaṁ mahā-puṇyam anya-deveṣv api dhruvam |
kiṁ punar vāsudevasyānantasya tu mahātmanaḥ ||69||

tatraiva tṛtīya-khaṇḍe—

dīpaṁ cakṣuḥ-pradaṁ dadyāt tathaivordhva-gati-pradam |
ūrdhvaṁ yathā dīpa-śikhā dātā cordhva-gatis tathā ||70||
yāvad akṣi-nimeṣāṇi dīpo devālaye jvalet |
tāvad varṣa-sahasrāṇi nāka-pṛṣṭhe mahīyate ||71||

brhan-nāradīye vitihotraṁ prati yajñadhvajasya pūrva-janma-vṛtta-kathane—

pradīpaḥ sthāpitas tatra suratārthaṁ dvijottama |
tenāpi mama duṣkarma nihśeṣaṁ kṣayam agatam ||72||

viṣṇu-dharme ca—

vilīyate sva-haste tu sva-tantre sati dīpakaḥ |
mahā-phalo viṣṇu-gṛhe na datto narakāya saḥ ||73||

nāradīye mohinīṁ prati śrī-rukmāṅgadoktau—

tiṣṭhantu bahu-vittāni dānārthaṁ vara-varṇini |
hṛdayāyāsa-kartṛṇi dīpa-dānād divaṁ vrajet ||74||
tasyāpy abhāve subhage para-dīpa-prabodhanam |
kartavyaṁ bhakti-bhāvena sarva-dānādhikaś ca yat ||75|| iti |

sada kala-viśeṣe'pi bhaktyā bhagavad-ālaye |
mahā-dīpa-pradānasya mahimāpy atra likhyāte ||76||

atha mahādīpa-māhātmyam

viṣṇu-dharmottare prathama-khaṇḍe—

mahāvarttiḥ sadā deyā bhūmi-pāla mahā-phalā |
kṛṣṇa-pakṣe viśeṣeṇa tatrāpi sa viśeṣataḥ ||77||
amāvasyā ca nirdiṣṭā dvādaśī ca mahāphalā |
aśva-yujyām atītāyāṁ kṛṣṇa-pakṣaś ca yo bhavet ||78|
amāvasyā tadā puṇyā dvādaśī ca viśeṣataḥ |
devasya dakṣiṇe pārśve deyā taila-tulā nṛpa ||79||
palāṣṭaka-yutāṁ rājan vartti tatra ca dāpayet |
vāsasā tu samagreṇa sopavāso jitendriyaḥ ||80||
mahāvartti-dvayam idaṁ sakṛd dattvā mahāmate |
svar-lokaṁ su-ciraṁ bhuktvā jāyate bhū-tale yadā ||81||
tadā bhavati lakṣmīvān jaya-draviṇa-samyutaḥ |
rāṣṭre ca jāyate svasmin deśe ca nagare tathā ||82||
kule ca rāja-śārdūla tatra syād dīpavat-prabhaḥ |
pratyujjvalaś ca bhavati yuddheṣu kalaheṣu ca ||83||
khyātiṁ yāti tathā loke sad-guṇānāṁ ca sad-guṇaiḥ |
ekam apy atha yo dadyād abhīṣṭatamayor dvayoḥ ||84||
manuṣye sarvam āpnoti yad uktaṁ te mahānagha |
svarge tathātvam āpnoti bhoga-kāle tu yādava ||85||
samānyasya tu dīpasya rājan dānaṁ mahāphalam |
kiṁ punar mahato dīpasyātreyatta na vidyate ||86||

atha sona-malinadi-vastra-varttya dīpa-dana-nisedhaḥ

śoṇaṁ vādarakaṁ vastraṁ jīrṇaṁ malinam eva ca |
upabhuktaṁ na vā dadyāt varttikārthaṁ kadācana ||87|| iti |

svayam anyena vā dattaṁ dīpān na śrī-harer haret |
nirvāpayen na hiṁsāc ca śubhaṁ icchan kadācana ||88||

atha dīpa-nirvāpanādi-doṣaḥ

viṣṇu-dharmottare prathama-khaṇḍe—

dattvā dīpo na hartavyas tena karma vijānatā |
nirvāpanaṁ ca dīpasya hiṁsanaṁ ca vigarhitam ||89||
yaḥ kuryād dhiṁsanaṁ tena karmaṇā puṣpitekṣaṇaḥ |

dīpa-hartā bhaved andhaḥ kaṇo nirvāṇa-kṛd bhavet ||90||

viṣṇu-dharme ca nārakān prati śrī-dharmarājoktau—

yuṣmābhir yauvanonmādam uditair avivekibhiḥ |
dyutodyotaya govinda-gehād dīpaḥ purā hṛtaḥ ||91||
tenādya narake ghore kṣut-tṛṣṇā-paripīḍitāḥ |
bhavanti patitās tīvre śīta-vāta-vidāritāḥ ||92||

tatraiva śrī-pulastyoktau ca—

tasmād āyātane viṣṇor dadyād dīpān dvijottama |
tāmś ca dattvā na hiṁseta na ca taila-viyojitān ||93||
kurvīta dīpa-hantā ca mūko'ndho jāyate mṛtaḥ |
andhe tamasi duṣpare narake pacyate kila ||94||

bhūmau dīpa-dana-nisedhaḥ

kālikā-purāṇe—

dīpa-vṛkṣaś ca kartavyas taijāsādyaiś ca bhairava |
vṛkṣeṣu dīpo dātavyo na tu bhūmau kadācana ||95||

atha naivedyaṁ

dattvā puṣpāñjaliṁ pīṭhaṁ padyam ācamanaṁ tathā |
kṛtvā pātreṣu kṛṣṇāyārpayed bhojyaṁ yathā-vidhi ||96||

atha naivedyarpana-vidhiḥ

astraṁ japtvāmbunā prokṣya naivedyaṁ cakra-mudrayā |
saṁrakṣya prokṣayed vāyu-bīja-japta-jalena ca ||97||
tena saṁśoṣya tad-doṣam agni-bījaṁ ca dakṣiṇe |
dhyātvā kara-tale'nyat tat pṛṣṭhe saṁyojya darśyate ||98||
tad-uttha-vahninā tasya śuṣka-doṣaṁ hṛdā dahet |
tataḥ kara-tale savye'mṛta-bījaṁ vicintayet ||99||
tat-pṛṣṭhe dakṣiṇaṁ pani-talaṁ saṁyojya darśayet |
tad-utthayā nivedyaṁ tat siced amṛta-dhārayā ||100||
jalena mūla-japtena prokṣya tac cāmṛtātmakam |
sarvaṁ vicintya saṁspṛśya mūlaṁ vārāṣṭakaṁ japet ||101||
amṛtī-kṛtya tad dhenu-mudrayā salilādibhiḥ |
tac ca kṛṣṇaṁ ca sampūjya gṛhitvā kusumāñjalim ||102||
śrī-kṛṣṇaṁ prārthya tad-vaktrāt tejo dhyātvā vinirgatam |
saṁyojya ca nivedyaitat patraṁ vāmena saṁspṛśan ||103||

dakṣeṇa pāṇinādāya gandha-puṣpānvitaṁ jalam |
svāhāntaṁ mūlam uccārya taj-jalaṁ visṛjed bhuvi ||104||
tat pāṇibhyāṁ samutthāya nivedyaṁ tulasī-yutam |
patrāḍhyaṁ tasya mantreṇa bhaktyā bhāgavate'rpayet ||105||

nivedana-mantraś cayaṁ—
nivedayami bhavate jusanedaṁ havir hare ||106|| iti |

amṛtopastaranam asi svāhety uccārayan hareḥ |
dattvātha vidhivad vāri-gaṇḍūṣaṁ vāma-pāṇinā |
darśayed grāsa-mudrāṁ tu praphullotpala-sannibham ||107||
prāṇādi-mudrā-hastena dakṣiṇena tu darśayet |
mantraiś caturthī-svāhāntais tārādyais tat-tad-āhvayaiḥ ||108||
tataḥ spṛśaṁś ca karayor aṅguṣṭhābhyām anāmike |
pradarśayen nivedyasya mudrāṁ tasya manuṁ japan ||109||

mantraś cāyaṁ krama-dīpikāyām [4.62] --
nandajo'mbumanu-bindu-yuṅ natiḥ
pārśva-rā-marud-avātmane ni ca |
ruddha-ṅe-yuta-nivedyam ātma-bhūr
māsa-pārśvam anilas tathā'mi-yuk ||110||

nivedyasya manutvena svābhīṣṭaṁ manum eva te |
ekāntino japantas tu grāsa-mudrāṁ vitanvate ||111||
na ca dhyāyante te kṛṣṇa-vaktrāt tejo-vinirgamam |
mañjula-vyavahāreṇa bhojayanti hariṁ mudā ||112||

anyatra ca–
śālī-bhaktaṁ su-bhaktaṁ śiśira-kara-sitaṁ pāyasaṁ pūpa-sūpam
lehyaṁ peyaṁ su-cūṣyaṁ sitam amṛta-phalaṁ ghārikādyaṁ sukhādyam |
ājyaṁ prājyaṁ samijyaṁ nayana-ruci-karaṁ vājikaila-marīca-
svādiyaḥ śākarāji-parikaram amṛtāhāra-joṣaṁ juṣasva ||113||

kiṁ ca—garuḍa-purāṇe—
naivedyaṁ parayā bhaktyā ghaṇṭādyair jaya-nisvanaiḥ |
nīrājanaiś ca haraye dadyād dīpāsanaṁ budhaḥ ||114||

atha naivedya-patrāṇi

skānde śrī-brahma-nārada-saṁvāde—
naivedya-pātraṁ vakṣyāmi keśavasya mahātmanaḥ |
hairaṇyaṁ rajataṁ tāmraṁ kaṁsyaṁ mṛn-mayam eva ca |
palāśaṁ padma-patraṁ ca pātraṁ viṣṇor ati-priyam ||115||

viṣṇu-dharmottare—
patrāṇāṁ tu pradānena narakaṁ ca na gacchati ||116||

patra-parimanaṁ

devī-purāṇe—
ṣaṭ-triṁśad-aṅgulaṁ pātram uttamaṁ parikīrtitam |
madhyamaṁ ca tribhāgonaṁ kanyasaṁ dvādaśāṅgulam |
vasv-aṅgula-vihīnaṁ tu na pātraṁ kārayet kvacit ||117||

atha bhojyani

ekādaśa-skande (11.27.34)—
guḍa-pāyasa-sarpīṁṣi saṣkulyāpūpa-modakān |
saṁyāva-dadhi-sūpāṁś ca naivedyaṁ sati kalpayet ||118||

kiṁ ca—(11.11.41)—
yad yad iṣṭatamaṁ loke yac cāti-priyam ātmanaḥ |
tat tan nivedayen mahyaṁ tad ānantyāya kalpate ||119||

aṣṭama-skānde— (8.16.52)—
naivedyaṁ cādhi-guṇavad dadyāt puruṣa-tuṣṭi-dam ||120||

baudhāyana-smṛtau ca—
nānā-vidhānna-pānaiś ca bhakṣanādyair manoharaiḥ |
naivedyaṁ kalpayed viṣṇos tad-abhāve ca pāyasaṁ
kevalaṁ ghṛta-saṁyuktaṁ ||121||

vāmana-purāṇe---
haviṣā saṁskṛtā ye ca yava-godhūma-śalayaḥ |
tila-mudgādayo māṣā vrīhayaś ca priyā hareḥ ||122||

gāruḍe—
annaṁ catur-vidhaṁ puṇyam guṇāḍhyaṁ cāmṛtopamam |
niṣpaṇṇaṁ sva-gṛhe yad vā śraddhayā kalpayed dhareḥ ||123||

bhaviṣye—
puṣpaṁ dhūpaṁ tathā dīpaṁ naivedyaṁ su-manoharam |
khaṇḍa-laḍḍuka-śrī-vesta-kāsārāśoka-vartikāḥ ||124||
svastikollasika-dugdha-tila-veṣṭa-kilāṭikāḥ |
phalāni caiva pakvāni nāgaraṅgādikāni ca ||125||
anyāni vidhinā dattvā bhakṣyāṇi vividhāni ca |
evam ādini dāpayed bhaktito nrpa ||126||

vārāhe—

yas tu bhāgavato devi annād yena tu prīṇayet |
prīṇitas tiṣṭhate'sau vā bahu-janmāni mādhavi ||127||
sarva-vrīhi-mayaṁ gṛhyam śubhaṁ sarva-rasānvitam |
mantreṇa me pradīyeta na kiṁcid api saṁspṛśet ||128||
iṅgudi-phala-bilvāni badarāmalakāni ca |
kharjurāmś cāsanāmś caiva mānavāmś ca parūṣakān ||129||
śāloḍḍambarikāmś caiva tathā plakṣa-phalāni ca |
paippalaṁ kaṇṭakīyaṁ ca tumburuṁ ca priyaṅgukam ||130||
marīcaṁ śiṁśa-pākaṁ ca bhallātakara-mardakam |
drākṣāṁ ca dāḍimaṁ caiva piṇḍa-kharjūram eva ca ||131||
sauvīraṁ kelikaṁ caiva tathā śubha-phalāni ca |
piṇḍāraka-phalaṁ caiva punnāga-phalam eva ca ||132||
śamīṁ caiva kavīraṁ ca kharjūraka-mahāphalam |
kumudasya phalaṁ caiva vaheḍaka-phalaṁ tathā ||133||
ajaṁ karkoṭakaṁ caiva tathā tala-phalāni ca |
kadambaḥ kaumudaṁ caiva dvi-vidhaṁ sthala-kañjayoḥ ||134||
piṇḍikaṇḍeti vikhyātaṁ vaṁśa-nīpaṁ tataḥ param |
madhu-kaṇḍeti vikhyātaṁ māhiṣaṁ kaṇḍam eva ca ||135||
kara-mardaka-kandaṁ ca tathā nilotpalasya ca |
mṛṇālaṁ pauṣkaraṁ caiva śālūkasya phalaṁ tathā ||136||
ete cānye ca bahavaḥ kāṇḍa-mūla-phalāni ca |
etāni copayojyāni ye mayā parikalpitāḥ ||137||
mūlakasya tataḥ śākam ciñca-śākaṁ tathaiva ca |
śākaṁ caiva kalāyasya sarṣapasya tathaiva ca ||138||
vaṁsakasya tu śākaṁ ca śākam eva kalambikam |
ārdrakasya ca śākaṁ vai pālaṅkaṁ śākam eva ca ||139||
ambiloḍaka-śākaṁ ca kāśaṁ kaumārakaṁ tathā |
śuka-maṇḍala-patraṁ ca dvāv eva taru-vānakau ||140||
carasya caiva śākaṁ ca madhu-koḍḍumbaraṁ tathā |
ete cānye ca bahavah śataśo'tha sahasraśaḥ |
karmaṇyāś caiva sarve vai ye mayā parikīrtitāḥ ||141||
vrīhīṇāṁ ca pravakṣyāmi upayogāmś ca mādhavi |
eka-cittaṁ samādhāya tat sarvaṁ śṛṇu sundari ||142||
dharmādhārmika-raktaṁ ca su-gandhaṁ rakta-śālikam |
dīrghaśūkaṁ mahāśāliṁ vara-kuṅkuma-patrakam ||143||
grāma-śāliṁ samadrāśām sa-śrīśāṁ kuśa-śālikām |
yavāś ca dvi-vidhā jñeyāḥ karmaṇyā mama sundari ||144||
karmaṇyāś caiva mudgāś ca tilāḥ kṛṣṇāḥ kulatthakāḥ |
godhūmakaṁ mahā-mudga-mudgāṣṭakam avāṭa-jit ||145||
karmaṇy etāni coktāni vyajanāni priyānvitān |
pratigṛhṇāmy ahaṁ hy etān sarvān bhāgavatān priyān ||146||

kiṁ ca--

ye mayaivopayojyāni gavyaṁ dadhi payo ghṛtam ||147||

skānde ca brahma-nārada-saṁvāde—

havih śalyodanaṁ divyam ājya-yuktaṁ sa-śarkaram |
naivedyaṁ deva-devāya yāvakaṁ pāyasaṁ tathā ||148||
naivedyānām abhāve tu phalāni vinivedayet |
phalānām apy abhāve tu tṛṇa-gulmauṣadhīr api ||149||
auṣadhīnām alābhe tu toyaṁ ca vinivedayet |
tad-alābhe tu sarvatra mānasaṁ pravaraṁ smṛtam ||150||

skānde mahendraṁ prati śrī-nārada-vacanaṁ—

yacchanti tulasī-śākaṁ śrutaṁ ye mādhavāgrataḥ |
kalpāntaṁ viṣṇu-loke tu vasanti pitṛbhiḥ saha ||151||

atha naivedya-niṣiddhāni

hārita-smṛtau—

nābhakṣyaṁ naivedyārthe bhakṣyesv apy ajā-mahiṣī-kṣīraṁ pañca-nakhā matsyāś ca ||152||

dvārakā-māhātmye—

nīlī-kṣetraṁ vāpayanti mūlakaṁ bhakṣayanti ye |
naivāsti narakottārah kalpa-koṭi-śatair api ||153||

vārāhe—

māhiṣaṁ cāvikaṁ cājam ayajñīyam udāhṛtam ||154||

kiṁ ca—

māhiṣaṁ varjayen mahyaṁ kṣīraṁ dadhi ghṛtaṁ yadi ||155||

viṣṇu-dharmottare tṛtīya-khaṇḍe—

abhakṣyaṁ capy ahṛdyaṁ ca naivedyaṁ na nivedayet |
keśa-kīṭāvapannaṁ ca tathā cāvihitaṁ ca yat ||156||
mūṣikā-lāṅgulopetam avadhūtam avakṣutam |
uḍḍumbaraṁ kapitthaṁ ca tathā danta-śaṭhaṁ ca yat |
evam ādīni devāya na deyāni kadācana ||157||

athābhakṣyāṇi

kaurme—

vṛntākaṁ jālikā-śākaṁ kusumbhāśmantakaṁ tathā |
palāṇḍuṁ laśunaṁ śuklam niryāsaṁ caiva varjayet ||158||
gṛñjanaṁ kiṁśukaṁ caiva kukuṇḍaṁ ca tathaiva ca |

udumbaram alābuṁ ca jagdhvā patati vai dvijaḥ ||159||

vaiṣṇave—

bhuñjītoddhṛta-sārāṇi na kadācin nareśvara ||160||

skānde—

na bhakṣayati vṛntākaṁ tasya dūrataro hariḥ ||161||

kiṁ cānyatra—

dorbhyāṁ pādbhyāṁ ca jānubhyām urasā śirasā dṛśā |
manasā vacasā ceti praṇāmo'ṣṭāṅga īritaḥ || 162 ||
jānubhyām caiva bāhubhyāṁ śirasā vacasā dhiyā |
pañcāṅgakaḥ praṇāmaḥ syāt pūjāsu pravarāv imau || 163 ||

ata evoktaṁ yāmale—

yatra madyaṁ tathā māṁsam tathā vṛntāka-mūlake |
nivedayen naiva tatra harer aikāntikī ratiḥ ||164||

atha naivedyarpana-māhātmyaṁ

skānde—

naivedyāni manojñāni kṛṣṇasyāgre nivedayet |
kalpāntaṁ tat-pitṝṇaṁ tu tṛptir bhavati śāśvatī ||165||
phalāni yacchate yo vai suhṛdyāni nareśvara |
kalpāntaṁ jāyate tasya sa-phalaṁ ca manorathaḥ ||166||

nārasiṁhe—

haviḥ śālyodanaṁ diyyam ājya-yuktaṁ sa-śarkaram |
nivedya narasiṁhāya yāvakaṁ pāyasaṁ tathā ||167||
samās taṇḍula-śaṅkhyāyā yāvatyas tāvatīr nṛpa |
viṣṇu-loke mahā-bhogan bhuñjānas te sa-vaiṣṇavāḥ ||168||

viṣṇu-dharmottare—

anna-das tṛptim āpnoti svarga-lokaṁ ca gacchati |
dattvā ca saṁvibhāgāya tathaivānnam atandritaḥ |
trailokya-tarpite puṇyaṁ tat-kṣanāt samavāpnuyāt ||169||
akṣayyam anna-pānaṁ ca pitṛbhyaś copatiṣṭhate |
odanaṁ vyajanopetam dattvā svargam avāpnuyāt ||170||
paramānnaṁ tathā dattvā tṛptim āpnoti śaśvatim |
viṣṇu-lokam avāpnoti kulam uddharate tathā ||171||
ghṛtaudana-pradānena dīrgham āyur avāpnuyāt |
dadhy-odana-pradānena śriyam āpnoty anuttamām ||172||
kṣīrodana-pradānena dīrgha-jīvitam āpnuyāt |
ikṣūṇāṁ ca pradānena paraṁ saubhāgyam aśnute ||173||

ratnānāṁ caiva bhāgī syāt svarga-lokaṁ ca gacchati |
phāṇitasya pradānena agny-ādhāna-phalaṁ labhet ||174||
tathā guḍa-pradānena kāmitābhīṣṭam āpnuyāt ||175||
nivedyekṣu-rasaṁ bhaktyā paraṁ saubhāgyam āpnuyāt |
sarvān kāmān avāpnoti kṣaudraṁ yaś ca prayacchati ||176||
tad eva tuhitopetam rājasūyam avāpnuyāt |
vahniṣṭomam avāpnoti yavākasya nivedakaḥ |
ati-rātram avāpnoti tathā pūpa-nivedakaḥ ||177||
vaidalānāṁ ca bhakṣyāṇāṁ dānāt kāmān avāpnuyāt |
dīrgha-jīvitam āpnoti ghṛta-pūra-nivedakaḥ ||178||
modakānāṁ pradānena kāmān āpnoty abhīpsitān ||179||
nānā-vidhānāṁ bhakṣyāṇāṁ dānāt svargam avāpnuyāt |
bhojanīya-pradānena tṛptim āpnoty anuttamām ||180||
tathā lehya-pradānena saubhāgyam adhigacchati |
bala-varṇam avāpnoti cūṣyāṇāṁ ca nivedane ||181||
kulmāṣollāsika-dātā vahny-ādheyaṁ phalaṁ labhet |
tathā kṛṣāra-dānena vahniṣṭomam avāpnuyāt ||182||
dhanānāṁ kṣaudra-yuktānāṁ lājānāṁ ca nivedakaḥ |
mukhyaṁ caiva śaktūnāṁ vahniṣṭomam avāpnuyāt ||183||
vānaprasthāśritaṁ puṇyam labhec chāka-nivedakaḥ |
dattvā haritakaṁ caiva tad eva phalam āpnuyāt ||184||
dattvā śākāni ramyāṇi viśokas tv abhijāyate |
dattvā ca vyajanārthāya tathopakaraṇāni ca ||185||
su-kule labhate janma kanda-mūla-nivedakaḥ |
nīlotpala-vidarīṇāṁ taruṭasya tathā dvijaḥ ||186||
kanda-dānād avāpnoti vānaprastha-phalaṁ śubham |
trapuṣer vārukaṁ dattvā puṇḍarīka-phalaṁ labhet ||187||
karkandhu-vadare dattvā tathā pāraivataṁ kalam |
parūṣakaṁ tathābhraṁ ca panasaṁ nārikelakam ||188||
bhavyaṁ mocaṁ tathā cocam kharjūram atha dāḍimam |
āmrātaka-sruvāmloṭa-phala-māna-priyālakam ||189||
jambū-bilvāmalaṁ caiva jātyaṁ vīṇātakaṁ tathā |
nāraṅga-bīja-pūre ca bīja-phalgu-phalany api ||190||
evam ādīni divyani yaḥ phalāni prayacchati |
tathā kandāni mukhyāni deva-devāya bhaktitaḥ ||191||
kriyā-sāphalyam āpnoti svarga-lokaṁ tathaiva ca |
prāpnoti phalam ārogyam mṛdvīkānāṁ nivedakaḥ ||192||
rasān mukhyān avāpnoti saubhāgyam api cottamam |
āmrair abhyarcya deveśam aśvamedha-phalaṁ labhet ||193||

kiṁ ca—

mocakaṁ panasaṁ jambū tathānyat kumbhāli-phalam |
prācīnāmalakaṁ śreṣṭhaṁ madhukoḍḍumbarasya ca |
yatna-pakvam api grāhyaṁ kadalī-phalam uttamam ||194||

hari-bhakti-sudhodaye ca—

> yat kiñcid alpaṁ naivedyam bhakta-bhakti-rasa-plutam |
> pratibhojayati śrīśas tad-dātṝn sva-sukhaṁ drutam iti ||195||
> tataḥ prāgvad vicitrāṇi panakāny uttamāni ca |
> su-gandhi śītalaṁ svacchaṁ jalam apy arpayet tataḥ ||196||

atha panakāni, tan-māhātmyaṁ ca

viṣṇu-dharmottare—

> pānakāni su-gandhīni śītalāni viśeṣataḥ |
> nivedya deva-devāya vājimedham avāpnuyāt ||197||
> tvagelā-nāga-kusuma-karpūra-sita-saṁyutaiḥ |
> sitā-kṣaudra-guḍopetair gandha-varṇa-guṇānvitaiḥ ||198||
> bīja-pūraka-nāraṅga-sahakāra-samanvitaiḥ |
> rājasūyam avāpnoti panakair viniveditaiḥ ||199||
> nivedya nārikelāmbu-vahniṣṭoma-phalaṁ labhet |
> sarva-kāma-vahā nadyo nityaṁ yatra manoramāḥ |
> tatra pāna-pradā yānti yatra rāmā guṇānvitāḥ ||200|| iti |

itthaṁ samarpya naivedyam dattvā javanikaṁ tataḥ |
bahir-bhūya yathā-sakti japaṁ sandhyānam ācaret ||201||

atha dhyānam

> brahmeśādyaiḥ parita ṛṣibhiḥ sūpaviṣṭaiḥ sameto
> lakṣmyā śiñjad-valaya-karayā sādaraṁ vījyamana |
> marma-krīḍa-prahasita-mukho hāsayan paṅkti-bhoktṝn
> bhuṅkte pātre kanaka-ghaṭite ṣaḍ-rasaṁ śrī-rameśaḥ ||202|| iti |

ekantibhiś cātma-kṛtaṁ sa-vayasyasya gokule |
yaśodā-lālyamānasya dhyeyaṁ kṛṣṇasya bhojanam ||203||

atha homaḥ

nityaṁ cāvaśyakaṁ homaṁ kuryāt śakty-anusārataḥ |
homāśaktau tu kurvīta japaṁ tasya catur-guṇam ||204||
ke'py evaṁ manvate'vaśyam nitya-homaṁ sadācaret |
puraścarana-homasyāśaktau hi sa vidhir mataḥ ||205||
pūrvaṁ dīkṣā-vidhau homa-vidhiś ca likhitaḥ kiyān |
tad-vistāraś ca vijñeyas tat-tac-chāstrāt tad-icchubhiḥ ||206||
samāptiṁ bhojane dhyātvā dattvā gaṇḍūṣikaṁ jalam |

amṛtāpidhānam asi svāhety uccārayet sudhīḥ ||207||
visṛjed deva-vaktre tat tejaḥ saṁhāra-mudrayā |
naikantī tejasaḥ kuryān niṣkrāntiṁ iva saṅkramam ||208||

atha bali-dānam

tato javanikā vidvān apasārya yathāvidhi |
viṣvaksenāya bhagavan-naivedyāṁśaṁ nivedayet ||209||

tathā ca pañcarātre śrī-nārada-vacanam—

> viśvaksenāya dātavyaṁ naivedyaṁ tac-chatāṁśakam |
> pādodakaṁ prasādaṁ ca liṅge caṇḍeśvarāya ca ||210||

tad-vidhiḥ

mukhyād īsānataḥ pātrān naivedyāṁśaṁ samuddharet |
sarva-deva-svarupāya parāya parameṣṭhine ||211||
śrī-kṛṣṇa-seva-yuktāya viṣvaksenāya te namaḥ |
ity uktvā śrī-harer vāme tīrtha-klinnaṁ samarpayet ||212||
sataṁsaṁ vā sahasrāṁśam anyathā niṣphalaṁ bhavet ||213||
paścāc ca balir ity ādi ślokāv uccārya vaiṣṇavaḥ |
sarvebhyo vaiṣṇavebhyas tac-chatāṁsaṁ vinivedayet ||214||

tau ca ślokau –

> balir vibhīṣaṇo bhīṣmaḥ kapilo nārado'rjunaḥ |
> prahlādaś cāmbarīṣaś ca vasur vāyu-sutaḥ sivaḥ ||215||
> viṣvaksenoddhavākrūraḥ sanakādyāḥ śukādayaḥ |
> śrī-kṛṣṇasya prasādo'yaṁ sarve gṛhṇantu vaiṣṇavāḥ ||216||

idaṁ yadyapi yujyeta darpaṇārpaṇataḥ param |
tathāpi bhakta-vātsalyāt kṛṣṇasyātrāpi sambhavet ||217||

atha bali-dana-māhātmyaṁ

nārasiṁhe—

> tatas tad-anna-śeṣeṇa pārṣadebhyaḥ samantataḥ |
> puṣpākṣatair vimiśreṇa baliṁ yas tu prayacchati ||218||
> balinā vaiṣṇavenātha tṛptaḥ santo divaukasaḥ |
> śāntiṁ tasya prayacchanti śriyam ārogyam eva ca ||219||

atha jala-gandusady-arpanaṁ

upalipya tato bhūmiṁ punar gāṇḍūṣikaṁ jalam |
dadyāt trir agre kṛṣṇasya tato'smai danta-sodhanam ||220||
punar ācamanaṁ dattvā śrī-pāṇyoḥ śrī-mukhasya ca |
mārjanāyāṁśukaṁ dattvā sarvāṇy aṅgāni mārjayet ||221||
paridhāpy apare vastre punar dattvāsanāntaram |
padyam ācamanīyaṁ ca pūrvavat punar arpayet ||222||
candanāguru-cūrṇādi pradadyāt kara-mārjanam |
karpūrady-āsya-vāsaṁ ca tāmbūlaṁ tulasīm api ||223||

atha mukha-vasadi-māhātmyaṁ

viṣṇu-dharmottare tṛtīya-khaṇḍe—

> pūga-jāti-phalaṁ dattvā jāti-patraṁ tathaiva ca |
> lavaṅga-phala-kakkola-mela-kata-phalaṁ tathā ||224||
> tāmbūlīnāṁ kiśalayaṁ svarga-lokam avāpnuyāt |
> saubhāgyam atulaṁ loke tathā rūpam anuttamam ||225||

skānde—

> tāmbūlaṁ ca sa-karpūram sa-pūgaṁ nara-nāyaka |
> kṛṣṇāya yacchati prītyā tasya tuṣṭo hariḥ sadā ||226||

atha punar gandharpanaṁ

divyaṁ gandhaṁ punar dattvā yatheṣṭam anulepanaiḥ |
divyair vicitraiḥ śrī-kṛṣṇam bhakti-cchedena lepayet ||227||
ramyāṇi cordhva-puṇḍrāṇi sad-varṇena yathāspadam |
su-gandhinānulepena kṛṣṇasya racayettarām ||228||

tathā cāgame dhyāna-prasaṅge—

> lalāṭe hṛdaye kukṣau kaṇṭhe bahvoś ca pārśvayoḥ |
> virājatordhva-puṇḍreṇa sauvarṇena vibhūṣitam ||229|| iti |

divyāni kañcukoṣṇīṣa-kāñcy-ādīni parāṇy api |
vastrāṇi su-vicitrāṇi śrī-kṛṣṇaṁ paridhāpayet ||230||
tato divya-kirīṭādi-bhūṣaṇani yathā-ruci |
vicitra-divya-mālyāni paridhāpya vibhūṣayet ||231||

atha mahārajopacararpanaṁ

tataś ca cāmara-cchatra-pādukādīn parān api |
mahārājopacārāṁś ca dattvādarśaṁ pradarśayet ||232||

viṣṇu-dharmottare—

yathādeśaṁ yathā-kalaṁ rāja-liṅgaṁ surālaye |
dattvā bhavati rājaiva nātra kāryā vicāraṇā ||233||

tatra cāmara-māhātmyaṁ

tathā cāmara-dānena śrīmān bhavati bhū-tale |
mucyate ca tathā pāpaiḥ svarga-lokaṁ ca gacchati ||234||

chatrasya māhātmyaṁ

tatraiva—

chatraṁ bahu-śalākaṁ ca jhallarī-vastra-saṁyutam |
divya-vastraiś ca saṁyuktaṁ hema-daṇḍa-samanvitam ||235||
yaḥ prayacchati kṛṣṇasya chatra-lakṣa-yutair vṛtaḥ |
prārthyate so'maraiḥ sarvaiḥ krīḍate pitṛbhiḥ saha ||236||

tatraiva vānyatra—

rājā bhavati loke'smin chatraṁ dattvā dvijottamaḥ |
nāpnoti ripujaṁ duḥkhaṁ saṅgrāme ripu-jid bhayet ||237||
upānat-sampradānena vimānam adhirohati |
yatheṣṭaṁ tena lokeṣu vicaraty amara-prabhaḥ ||238||

dhvajasya māhātmyaṁ

tatraiva—

lokeṣu dhvaja-bhūtaḥ syād dattvā viṣṇor varaṁ dhvajam |
śakra-lokam avāpnoti bahūn abda-gaṇān naraḥ ||239||

kiṁ ca—

yuktaṁ pīta-patākābhir nivedya garuḍa-dhvajam |
keśavāya dvija-śreṣṭhaḥ sarva-loke mahīyate iti ||240||
yat-prasāde dhvajāropa-māhātmyaṁ likhitaṁ purā |
tad atrāpy akhilaṁ jñeyaṁ tatrātratyaṁ idaṁ tathā ||241||

kiṁ ca bhaviṣye—

viṣṇor dhvaje tu sauvarṇam daṇḍaṁ kuryād vicakṣaṇaḥ |
patākā cāpi pītā syād garuḍasya samīpa-gā ||242||

vyajanasya māhātmyaṁ

viṣṇu-dharmottare—

tala-vrṇta-pradānena nirvṛtiṁ prāpnuyāt param ||243||

vitanasya māhātmyaṁ

tatraiva—

vitānaka-pradānena sarva-pāpaiḥ pramucyate |
paraṁ nirvṛtim āpnoti yatra tatrābhijāyate ||244||

khadgadīnāṁ māhātmyaṁ

dattvā nistriṁśakān mukhyān śatrubhir nābhibhūyate |
dattvā tad-bandhanaṁ mukhyam agny-ādheya-phalaṁ labhet ||245||

kiṁ ca—

patad-grahaṁ tathā dattvā śubhadas tv abhijāyate |
pāda-pīṭha-pradānena sthānaṁ sarvatra vindati ||246||
darpaṇasya pradānena rūpavān darpavān bhavet |
mārjayitvā tathā taṁ ca śubhagas tv abhijāyate ||247||
yat kiñcid deva-devāya dadyād bhakti-samanvitaḥ |
tad evākṣayam āpnoti svarga-lokaṁ sa gacchati ||248||

kiṁ ca, vāmana-purāṇe śrī-baliṁ prati śrī-prahlādoktau—

śraddadhānair bhakti-parair yāny uddiśya janārdanam |
bali-dānāni dīyante akṣayāni vidur budhaḥ ||249||
atrāpi kecid icchanti dattvā puṣpāñjali-trayam |
pūrvokta daśa śaṅkhādyā mudrāḥ sandarśayet ||250|| iti |

atha gīta-vadya-nṛtyani

tato vicitrair lalitaiḥ kāritair vā svayaṁ kṛtaiḥ |
gītair vādyaiś ca nṛtyaiś ca śrī-kṛṣṇaṁ paritoṣayet ||251||

atha tatra niṣiddhaṁ

nṛtyādi kurvato bhaktān nopaviṣṭo'valokayet |
na ca tiryag vrajet tatra taiḥ sahāntarayan prabhum ||252||

tathā coktaṁ—

nṛtyantaṁ vaiṣṇavaṁ harsād āsīno yas tu paśyati |

khañjo bhavati rājendra so'yaṁ janmani janmani ||253||

kiṁ ca—

nṛtyatāṁ gāyatāṁ madhye bhaktānāṁ keśavasya ca |
tān ṛte yas tiro yāti tiryag-yoniṁ sa gacchati ||254||

atha gītadi-māhātmyam

adau samanyataḥ

nārasiṁhe—

gīta-vādyādikaṁ nāṭyam śaṅkha-turyādi-nisvanam |
yaḥ kārayati viṣṇos tu sandhyāyāṁ mandire naraḥ |
sarva-kāle viśeṣeṇa kāmagaḥ kāma-rūpavān ||255||
su-saṅgīta-vidagdhaiś ca sevyamāno'psaro-gaṇaiḥ |
mahārheṇa vimānena vicitreṇa virājatā |
svargāt svargam anuprāpya viṣṇu-loke mahīyate ||256||

skānde viṣṇu-nārada-saṁvāde—

gītaṁ vādyaṁ ca nṛtyaṁ ca nāṭyaṁ viṣṇu-kathāṁ mune |
yaḥ karoti sa puṇyātmā trailokyopari saṁsthitaḥ ||257||

bṛhan-nāradīye śrī-yama-bhagīratha-saṁvāde—

devatāyatane yas tu bhakti-yuktaḥ pranṛtyati |
gītāni gāyaty athavā tat-phalaṁ śṛṇu bhū-pate ||258||
gandharva-rājatāṁ gaṇair nṛtyād rudra-gaṇeśatām |
prāpnoty aṣṭa-kulair yuktas tataḥ syān mokṣa-bhāṅ naraḥ ||259||

laiṅge śrī-mārkaṇḍeyāmbarīṣa-saṁvāde—

viṣṇu-kṣetre tu yo vidvān kārayed bhakti-saṁyutaḥ |
gana-nṛtyādikaṁ caiva viṣṇv-ākhyaṁ ca kathāṁ tathā ||260||
jātiṁ smṛtiṁ ca medhāṁ ca tathaiva paramāṁ sthitim |
prāpnoti viṣṇu-sālokyaṁ satyam etan nārādhipa ||261||

anyatra ca śrī-bhagavad-uktau—

visṛjya lajjāṁ yo'dhīte gāyate nṛtyate'pi ca |
kula-koṭi-samāyukto labhate māmakaṁ padam ||262||

ata evoktaṁ—

bhārate nṛtya-gīte tu kuryāt svābhāvike'pi vā |
svābhāvikena bhagavān prīṇātīty āha śaunakaḥ ||263||

ata eva nāradīye—

viṣṇor gītaṁ ca nṛtyaṁ ca naṭānāṁ ca viśeṣataḥ |

brahman brāhmaṇa-jātīnāṁ kartavyaṁ nitya-karma-vat ||264||

kintu smṛtau---

gīta-nṛtyāni kurvīta deva-dvijādi-tuṣṭaye |
na jīvanāya yuñjīta vipro pāpa-bhiyā kvacit ||265||

evaṁ kṛṣṇa-prīṇanatvād gītāder nityatā parā |
saṁsiddhair aviśeṣena jñeyā sā hari-vasare ||266||

tathā coktaṁ—

keśavāgre nṛtya-gītaṁ na karoti harer dine |
vahninā kiṁ na dagdho'sau gataḥ kiṁ na rasātalaṁ ||267||

atha viśeṣato gītasya māhātmyaṁ

dvārakā-māhātmye śrī-markandeyendradyumna-saṁvāde—

kṛṣṇaṁ santoṣayed yas tu su-gītair madhura-svanaiḥ |
sarva-veda-phalaṁ tasya jāyate nātra saṁśayaḥ ||268||

skānde śrī-mahādevoktau—

śruti-koṭi-samaṁ japyaṁ japa-koṭi-samaṁ haviḥ |
havih-koṭi-samaṁ geyaṁ geyaṁ geya-samaṁ viduḥ ||269||

kasi-khaṇḍe viṣṇu-dūta-śivaśarma-saṁvāde—

yadi gītaṁ kvacid gītaṁ śrīmad-dhari-harāṅkitam |
mokṣaṁ tu tat phalaṁ prāhuh sānnidhyam athavā tayoḥ ||270||

viṣṇuśarme śrī-bhagavad-uktau—

rāgeṇākṛṣyate ceto gāndharvābhimukhaṁ yadi |
mayi buddhiṁ samāsthāya gāyetha mama sat-kathāḥ ||271||

hari-bhakti-sudhodaye

yo gāyati sam aniśaṁ bhuvi bhaktā uccaiḥ
sa drāṇ samasta-jana-pāpa-bhide'lam ekaḥ |
dīpesv asatsv api nanu prati-geham antar
dhvāntaṁ kim atra vilasaty amale dyu-nāthe ||272||

yad ānanda-kalaṁ gāyan bhaktaḥ puṇyāśru varṣati |
tat sarva-tīrtha-salila-snānaṁ sva-mala-śodhanaṁ ||273||

vārāhe --

brāhmaṇo vāsudevārthaṁ gāyamano'niśaṁ param |
samyak tāla-prayogeṇa sannipātena vā punaḥ ||274||
nava varṣa-sahasrāṇi nava varṣa-śatāni ca |

kuvera-bhavanaṁ gatvā modate vai yadṛcchayā ||275||
kuvera-bhavanād bhraṣṭaḥ svacchanda-gamanālayaḥ |
phalam āpnoti suśroṇi mama karma-parāyaṇaḥ ||276||
nārāyaṇānāṁ vidhinā gānaṁ śreṣṭhatamaṁ smṛtam |
gānenārādhito viṣṇuh sva-kīrti-jana-varcasā dadāti |
tuṣṭaḥ sthānaṁ svaṁ yathāsmai kauśikayā vai ||277||

kiṁ ca—

eṣa vo muni-śārdūlaḥ prokto gīta-kramo muneḥ |
brāhmaṇo vāsudevākhyaṁ gāyamāno'niśaṁ param ||278||
hareḥ sālokyam āpnoti rudra-gānādhiko bhavet |
karmaṇā manasā vācā vāsudeva-parāyaṇaḥ |
gāyan nṛtyaṁs tam āpnoti tasmād geyaṁ paraṁ viduḥ ||279||

prathama-skandhe śrī-nāradoktau (1.6.33)—

pragāyataḥ sva-vīryāṇi tīrtha-padaḥ priya-śravaḥ |
ahuta iva me sighram darśanaṁ yāti cetasi ||280||

dvādaśa-skandhe (12.12.49-50) śrī-sūtoktau—

mṛṣā giras tā hy asatīr asat-kathā
na kathyate yad bhagavān adhokṣajaḥ |
tad eva satyaṁ tad uhaiva maṅgalaṁ
tad eva puṇyaṁ bhagavad-gunodayam ||281||

tad eva ramyaṁ ruciraṁ navaṁ navaṁ
tad eva śaśvan manaso mahotsavam |
tad eva śokārṇava-śoṣaṇaṁ nṝṇāṁ
yad uttama-śloka-yaśo'nugīyate ||282||

viṣṇu-dharmottare—

dattvā ca gītaṁ dharma-jñā gandharvaiḥ saha modate |
svayaṁ gītena sampūjya tasyaivānucaro bhavet ||283||

pādme śrī-kṛṣṇa-satyabhāmā-saṁvādīya-kārttika-māhātmye śrī-pṛthu-nārada-saṁvāde śrī-bhagavad-uktau—

nāhaṁ vasāmi vaikuṇṭhe na yogi-hṛdayeṣu vā |
mad-bhaktā yatra gāyanti tatra tiṣṭhāmi nārada ||284||
teṣāṁ pūjādikaṁ gandha-padyādyaiḥ kriyate naraiḥ |
tena prītiṁ parāṁ yāmi na tathā mat-pūjanāt ||285||

ata evoktaṁ—

karmāṇy aupāyikatvena brāhmaṇo'nya iti smṛtaḥ |
kārikāyām ataḥ proktaṁ vipro gītai ramed iti ||286||

atha nṛtyasya māhātmyaṁ

dvārakā-māhātmye tatraiva—

yo nṛtyati prahṛṣṭātmā bhāvair bahu-subhaktitaḥ |
sa nirdahati pāpāni janmāntara-śateṣv api ||287||

hari-bhakti-sudhodaya—

bahudhotsāryate harṣād viṣṇu-bhaktasya nṛtyataḥ |
padbhyāṁ bhūmer diśo'kṣibhyāṁ dorbhyāṁ vāmaṅgalaṁ divaḥ ||288||

vārāhe—

yaś ca nṛtyati suśroṇi purāṇoktaṁ samāsataḥ |
triṁśad-varṣa-sahasrāṇi triṁśad-varṣa-śatāni ca |
puṣkara-dvīpam āsādya modate vai yadṛcchayā ||289||
puṣkarāc ca paribhraṣṭaḥ svacchanda-gamanālayaḥ |
phalam āpnoti suśroṇi mama karma-parāyaṇaḥ ||290||

viṣṇu-dharmottare—

nṛtyaṁ dattvā tathāpnoti rudra-lokam asaṁśayam |
svayaṁ nṛtyena sampūjya tasyaivānucaro bhavet ||291||

anyatra śrī-nāradoktau—

nṛtyatāṁ śrīpater agre tālikā-vādanair bhṛśam |
uḍḍīyante śarīra-sthāḥ sarve pātaka-pakṣiṇaḥ ||292||

saṅgīta-śāstre—

vīṇā-vādana-tattva-jñah śruti-jāti-viśāradaḥ |
tālajñaś cāprayāsena mokṣa-mārgaṁ niyacchati ||293||

viṣṇu-dharmottare—

vādyaṁ dattvā tathā viprah śakra-lokam avāpnuyāt |
svayaṁ vadyena sampūjya tasyaivanucaro bhavet ||294||
vādyānām api devasya tantrī-vādyaṁ sadā priyam |
tena sampūjya varadaṁ gāṇapatyam avāpnuyāt ||295||

ataḥ saktau punaḥ pūja

śaktaś cet sa-parivāraṁ kṛṣṇaṁ gandhādibhiḥ punaḥ |
pañcopacārair mūlena sampūjyārghyaṁ samarpayet ||296||

atha nīrājanaṁ

tataś ca mūla-mantrena dattvā puṣpāñjali-trayam |
mahā-nīrājanaṁ kuryān mahā-vādya-jaya-svanaiḥ ||297||
prajvalayet tad-arthaṁ ca karpūreṇa ghṛtena vā |
ārātrikaṁ śubhe pātre viṣamāneka-vartikaṁ ||298||

atha nīrājana-māhātmyam

skānde brahma-nārada-saṁvāde—

bahu-vartti-samāyuktaṁ jvalantaṁ keśavopari |
kuryād ārātrikaṁ yas tu kalpa-koṭiṁ vased divi ||299||
karpūrena tu yaḥ kuryād bhaktyā keśava-murdhani |
ārātrikaṁ muni-śreṣṭha praviśed viṣṇum avyayaṁ ||300||

tatraivanyatra—

dīptimantaṁ sa-karpūram karoty ārātrikaṁ nṛpa |
kṛṣṇasya vasate loke sapta kalpāni mānavāḥ ||301||

tatraiva śrī-sivoma-saṁvāde—

mantra-hīnaṁ kriyā-hīnam yat kṛtaṁ pūjanaṁ hareḥ |
sarvaṁ sampūrṇatām eti kṛte nīrājane śive ||302||

hari-bhakti-sudhodaye—

kṛtvā nīrājanaṁ viṣṇor dīpāvalyā sudṛśyayā |
tamo-vikāraṁ jayati jite tasmiṁś ca ko bhavaḥ ||303||

anyatra ca—

koṭayo brahma-hatyānām agamyāgama-kotayaḥ |
dahaty āloka-mātreṇa viṣṇoḥ sārātrikaṁ mukhaṁ ||304|| iti |

yac ca dīpasya māhātmyaṁ pūrvaṁ likhitam asti tat |
drastavyaṁ sarvatrāpi prāyenābhedato'nayoḥ ||305||
ataḥ sādaram utthāya mahā-nīrājanaṁ tv idam |
draṣṭavyaṁ dīpavat sarvair vandyam ārātrikaṁ ca yat ||306||

tad uktaṁ śrī-pulastyena viṣṇu-dharme—

dhūpaṁ cārātrikaṁ paśyet karābhyāṁ ca pravandate |
kula-koṭiṁ samuddhṛtya yāti viṣṇoḥ paraṁ padaṁ ||307||

mūlāgame ca—

nīrājanaṁ ca yaḥ paśyed deva-devasya cakriṇaḥ |
sapta janmāni vipraḥ syād ante ca paramaṁ padam ||308||

atha śaṅkhādi-vādana-māhātmyam

bṛhan-nāradīye śrī-yama-bhagīratha-saṁvāde—

keśavāyatane rājan kurvan śaṅkha-ravaṁ naraḥ |
sarva-pāpa-vinirmukto brahmaṇā saha modate ||309||
kara-śabdaṁ prakurvanti keśavāyataneṣu ye |
te sarve pāpa-nirmuktā vimāneśā yuga-dvayam ||310||
tālādi-kāṁsya-ninadaṁ kurvan viṣṇu-gṛhe naraḥ |
yat phalaṁ labhate rājan śṛṇuṣva gadato mama ||311||
sarva-pāpa-vinirmukto vimāna-śata-saṅkulaḥ |
gīyamānaś ca gandharvair viṣṇunā saha modate ||312||
bherī-mṛdaṅga-paṭaha-murajaiś ca sa-ḍiṇḍimaiḥ |
saṁprīṇayanti deveśaṁ teṣāṁ puṇya-phalaṁ śṛṇu ||313||
deva-strī-gaṇa-saṁyuktāḥ sarva-kāmaiḥ samarcitāḥ |
svarga-lokam anuprāpya modante kalpa-pañcakam ||314|| iti |

atha sa-jala-śaṅkha-nīrājanaṁ

tataś ca sa-jalaṁ śaṅkhaṁ bhagavan-mastakopari |
tri bhrāmayitvā kurvīta punar nīrājanaṁ prabhoḥ ||315||

tan-māhātmyaṁ ca

dvārakā-māhātmye tatraiva—

śaṅkhe kṛtvā tu pānīyaṁ bhrāmitaṁ keśavopari |
sannidhau vasate viṣṇoḥ kalpāntaṁ kṣīra-sāgare ||316|| iti |

nīrājana-dvayaṁ caitat tāmbūlasyārpaṇaṁ param |
kecid icchanti kecic ca darpaṇārpaṇataḥ param ||317||

tathā ca pañcarātre—

punar ācamanaṁ dadyāt karodvartanam eva ca |
sa-karpūraṁ ca tāmbūlam kuryān nīrājanaṁ tathā ||318||
samarpya mukuṭādīni bhūṣaṇāni vicakṣaṇaḥ |
ādarśayet tathādarśaṁ prakalpya chatra-cāmare ||319||

gāruḍe ca—

atha bhuktavate dattvā jalaiḥ karpūra-vāsitaiḥ |
ācamanaṁ ca tāmbūlam candanaiḥ kara-mārjanam ||320||
puṣpāñjaliṁ tataḥ kṛtvā bhaktyādarśaṁ pradarśayet |
nīrājanaṁ punaḥ kāryaṁ karpūraṁ vibhave sati ||321||

ata eva vāyu-purāṇe—

ārātrikaṁ tu niḥsnehaṁ niḥsnehayati devatām |
ataḥ saṁśamayitvaiva punaḥ pūjanam ācaret ||322||

ata eva dvārakā-māhātmye—

tatraiva kṛtvā pūjādikaṁ sarvaṁ jvalantaṁ kṛṣṇa-mūrdhani |
ārātrikaṁ prakurvāṇo modate kṛṣṇa-sannidhau ||323|| iti |

kecin nīrājanat paścād icchanti praṇatiṁ tataḥ |
pradakṣiṇaṁ tataḥ stotraṁ gīta-nṛtyādikaṁ tataḥ ||324||
evaṁ bhagavataḥ sva-sva-sampradāyānusārataḥ |
pravartante prabhor bhaktau bhaktyā sarvaṁ hi śobhanam ||325||
tato nikṣipya devasyopari puspāñjali-trayam |
vicitrair madhuraiḥ stotraih stutiṁ kurvīta bhaktimān ||326||

atha stuti-vidhiḥ

mahābhārate—

ārirādhayiṣuḥ kṛṣṇaṁ vācaṁ jigadiṣāmi yam |
tayā vyāsa-samāsinyā prīyatāṁ madhusūdanaḥ ||327|| iti |

ārambhe ca stuter etam ślokaṁ stuti-paraḥ paṭhet |
satyāṁ tasyāṁ samāptau ca ślokaṁ saṅkīrtayed imam ||328||
iti vidyā-tapo-yonir ayonir viṣṇur īritaḥ |
vag-yajñenārcito devaḥ prīyatāṁ me janārdanaḥ ||329||

pūrva-tāpanī-śrutiṣu [GTU 1.34-45] --

oṁ namo viśvarūpāya viśva-sthity-anta-hetave |
viśveśvarāya viśvāya govindāya namo namaḥ ||330||
namo vijñāna-rūpāya paramānanda-rūpiṇe |
kṛṣṇāya gopīnāthāya govindāya namo namaṁ ||331||
namaḥ kamala-netrāya namaḥ kamala-māline |
namaḥ kamala-nābhāya kamalā-pataye namaḥ ||332||
barhāpīḍābhirāmāya rāmayākuṇṭha-medhase |
ramā-mānasa-haṁsāya govindāya namo namaṁ ||333||
kaṁsa-vaṁśa-vināśāya keśi-cāṇūra-ghātine |
vṛṣabha-dhvaja-vandyāya pārtha-sārathaye namaḥ ||334||
veṇu-vādana-śīlāya gopālāyāhi-mardine |
kālindī-kūla-lolāya lola-kuṇḍala-dhāriṇe ||335||
vallavī-vadanāmbhoja-māline nṛtya-śāline |
namaḥ praṇata-pālāya śrī-kṛṣṇāya namo namaḥ ||336||
namaḥ pāpa-praṇāśāya govardhana-dharāya ca |
pūtanā-jīvitāntāya tṛṇāvārtāsu-hāriṇe ||337||
niṣkalāya vimohāya śuddhāyāśuddha-vairiṇe |
advitīyāya mahate śrī-kṛṣṇāya namo namaḥ ||338||

prasīda paramānanda prasīda parameśvara |
ādhivyādhibhujaṅgena daṣṭaṁ mām uddhara prabho ||339||
śrī-kṛṣṇa rukmiṇī-kānta gopī-jana-manohara |
saṁsārasāgare magnaṁ mām uddhara jagad guro ||340||
keśava kleśa-haraṇa nārāyaṇa janārdana |
govinda paramānanda māṁ samuddhara mādhava ||341||

ekādaśa-skandhe [BhP 11.5.33-34] –
dhyeyaṁ sadā paribhava-ghnam abhīṣṭa-dohaṁ
tīrthāspadaṁ śiva-viriñci-nutaṁ śaraṇyaṁ
bhṛtyārti-haṁ praṇata-pāla bhavābdhi-potaṁ
vande mahā-puruṣa te caraṇāravindam ||342||

tyaktvā su-dustyaja-surepsita-rājya-lakṣmīṁ
dharmiṣṭha ārya-vacasā yad agād araṇyam |
māyā-mṛgaṁ dayitayepsitam anvadhāvad
vande mahā-puruṣa te caraṇāravindam ||343||

atha vadyasya māhātmyaṁ

vaidikānīdṛśāny eva kṛṣṇe paurāṇikāny api |
tāntrikāṇi ca śāstrāṇi stotrāṇy abhinavāny api ||344||

viṣṇu-dharmottare haṁsa-gītayaṁ---
abhraṣṭa-lakṣaṇaiḥ kṛtvā svayaṁ viracitākṣaraiḥ |
stavaṁ brāhmaṇa-śārdūlas tasmāt kāmān avāpnuyāt ||345||

stuti-māhātmyaṁ

viṣṇu-dharme—
sarva-deveṣu yat puṇyaṁ sarva-deveṣu yat phalam |
naras tat phalam āpnoti stutvā devaṁ janārdanam ||346||

viṣṇu-dharmottare—
na vitta-dāna-nicayair bahubhir madhusūudanaḥ |
tathā toṣam avāpnoti yathā stotrair dvijottamaḥ ||347||

nārasiṁhe—
stotrair japaiś ca devāgre yaḥ stauti madhusūdanam |
sarva-pāpa-vinirmukto viṣṇu-lokam avāpnuyāt ||348||

hari-bhakti-sudhodaye—
stuvann ameya-māhātmyaṁ bhakti-grathita-ramya-vāk |
bhaved brahmādi-durlabhya-prabhu-kāruṇya-bhājanam ||349||

yathā narasya stuvato bālakasyeva tuṣyati |
mugdha-vākyair na hi tathā vibudhānāṁ jagat-pitā ||350||

abalaṁ prabhur īpsitonnatiṁ
kṛta-yatnaṁ sva-yaśah-stave ghṛṇī |
svayam uddharati stanārthinaṁ
pada-lagnaṁ jananīva bālakam ||351||

skānde amṛta-saroddhare—
śrī-kṛṣṇa-stava-ratnaughair yeṣāṁ jihvā tv alaṅkṛtā |
namasyā muni-siddhānāṁ vandanīyā divaukasām ||352||

tatraiva karttika-māhātmye śrī-brahma-nārada-saṁvāde—
stotrāṇāṁ paramaṁ stotraṁ viṣṇor nāma-sahasrakam |
hitvā stotra-sahasrāṇi paṭhanīyaṁ mahā-mune ||353||
tenaikena muni-śreṣṭha pathitena sadā hariḥ |
prītim āyāti deveśo yuga-koṭi-śatāni ca ||354|| iti |

snāne yat stotra-māhātmyaṁ likhitaṁ lekhyam agrataḥ |
yac ca kīrtana-māhātmyaṁ sarvaṁ jñeyaṁ ihāpi tat ||355||

tan-nityata

viṣṇu-dharme—
nūnaṁ tat kaṇṭha-śālūkam athavā prati-jihvikā |
rogo vānyo na sā jihvā yā na stauti harer guṇān ||356||

atha vandanaṁ

praṇamed atha sāṣṭāṅgaṁ tan-mudrāṁ ca pradarśayet |
paṭhet prati-praṇāmaṁ ca prasīda bhagavann iti ||357||

tad uktam ekādaśe śrī-bhagavatā [BhP 11.27.45]—
stavair uccāvacaiḥ stotraiḥ paurāṇaiḥ prākṛtair api |
stutvā prasīda bhagavann iti vandeta daṇḍa-vat ||358||

atha praṇāma-vidhiḥ

tatraiva [BhP 11.27.46]—
śiro mat-pādayoḥ kṛtvā bāhubhyāṁ ca parasparam |
prapannaṁ pāhi māṁ īśa bhītaṁ mṛtyu-grahārṇavāt ||359||

kiṁ cāgame—

dorbhyāṁ padbhyāṁ ca jānubhyām urasā śirasā dṛśā |
manasā vacasā ceti praṇāmo'ṣṭāṅga īritaḥ ||360||
jānubhyāṁ caiva bāhubhyāṁ śirasā vacasā dhiyā |
pañcāṅgakaḥ praṇāmaḥ syāt pūjāsu pravarāv imau ||361|| iti |

garudaṁ dakṣine kṛtvā kuryāt tat-pṛṣṭhato budhaḥ |
avaśyaṁ ca praṇāmāṁs trīn śaktaś ced adhikādhikān ||362||

tathā ca nārada-pañcarātre—

sandhiṁ vīkṣya hariṁ cādyaṁ gurūn sva-gurum eva ca |
dvi-catur-viṁśad athavā catur-viṁśat tad-ardhakam |
namet tad-ardham athavā tad-ardhaṁ sarvathā namet ||363||

viṣṇu-dharmottare—

devārcā-darśanād eva praṇamen madhusūdanam |
snānāpekṣā na kartavyā dṛṣṭvārcāṁ dvija-sattamaḥ |
devārcā-dṛṣṭa-pūtaṁ hi śuci sarvaṁ prakīrtitam ||364||

atha namaskara-māhātmyaṁ

nārasiṁhe—

namaskāraḥ smṛto yajñaḥ sarva-yajñeṣu cottamaḥ |
namaskāreṇa cakena sāṣṭāṅgena hariṁ vrajet ||365||

skānde—

daṇḍa-praṇāmaṁ kurute viṣṇave bhakti-bhāvitaḥ |
reṇu-saṅkhyaṁ vaset svarge manvantara-śataṁ naraḥ ||366||

tatraiva śrī-brahma-nārada-saṁvāde—

praṇamya daṇḍavad bhūmau namaskāreṇa yo'rcayet |
sa yāṁ gatim avāpnoti na tāṁ kratu-śatair api |
namaskāreṇa caikena naraḥ puto hariṁ vrajet ||367||

tatraiva śrī-sivoma-saṁvāde—

bhūmim āpīḍya jānubhyāṁ śira āropya vai bhuvi |
praṇamed yo hi deveśam so'śvamedha-phalaṁ labhet ||368||

tatraivanyatra—

tīrtha-koṭi-sahasrāṇi tīrtha-koṭi-śatāni ca |
nārāyaṇa-praṇāmasya kālaṁ nārhanti ṣoḍaśīm ||369||
śāṭhyenāpi namaskāram kurvataḥ śārṅga-dhanvane |
śataśan mārjitaṁ pāpaṁ tat-kṣaṇād eva naśyati ||370||

reṇu-maṇḍita-gātrasya kaṇā dehe bhavanti yat |
tāvad varṣa-sahasrāṇi viṣṇu-loke mahīyate ||371||

viṣṇu-dharmottare—
abhivādyaṁ jagannāthaṁ kṛtārthaś ca tathā bhavet |
namaskāra-kriyā tasya sarva-pāpa-praṇāśinī ||372||
jānubhyāṁ caiva pāṇibhyāṁ śirasā ca vicakṣaṇaḥ |
kṛtvā praṇāmaṁ devasya sarvān kāmān avāpnuyāt ||373||

viṣṇu-purāṇe [?]—
anādi-nidhanaṁ devaṁ daitya-dānava-dāraṇam |
ye namanti narā nityaṁ na hi paśyanti te yamam ||374||
ye janā jagatāṁ nāthaṁ nityaṁ nārāyaṇaṁ dvijāḥ |
namanti na hi te viṣṇoḥ snānād anyatra gāminaḥ ||375||

nāradīye --
eko 'pi kṛṣṇāya kṛtaḥ praṇāmo
daśāśvamedhāvabhṛthair na tulyaḥ |
daśāśvamedhī punar eti janma
kṛṣṇa-praṇāmī na punar-bhavāya ||376||

hari-bhakti-sudhodaye—
viṣṇor daṇḍa-praṇāmārthaṁ bhaktena patito bhuvi |
patitaṁ pātakaṁ kṛtsnaṁ nottiṣṭhati punaḥ saha ||377||

pādme devadūta-vikuṇḍala-saṁvāde—
tapas taptvā naro ghoram araṇye niyatendriyaḥ |
yat phalaṁ samavāpnoti tan natvā garuḍa-dhvajam ||378||
kṛtvāpi bahuśaḥ pāpaṁ naro moha-samanvitaḥ |
na yāti narakaṁ natvā sarva-pāpa-haraṁ harim ||379||

tatraiva veda-nidhi-stutau

api pāpaṁ durācāraṁ naraṁ tat praṇato hareḥ |
nekṣante kiṅkarā yāmyā ulūkās tapanaṁ yathā ||380||

viṣṇu-purāṇe śrī-yamasya nija-bhaṭānuśāsane [ViP 3.7.18]—
harim amara-gaṇārcitāṅghri-padmaṁ
praṇamati yaḥ paramārthato hi martyaḥ |
tam apagata-samasta-pāpa-bandhaṁ
vraja parihṛtya yathāgnim ājya-siktam ||381||

brahma-vaivarte—
śaraṇāgata-rakṣaṇodyataṁ

harim īśaṁ praṇamanti ye narāḥ |
na patanti bhavāmbudhau sphuṭaṁ
patitānuddharati sma tān asau ||382||

aṣṭama-skandhe ca bali-vākye [BhP 8.23.2] –
aho praṇāmāya kṛtaḥ samudyamaḥ
prapanna-bhaktārtha-vidhau samāhitaḥ |
yal loka-pālais tvad-anugraho 'marair
alabdha-pūrvo 'pasade 'sure 'rpitaḥ ||383||

ataeva nārāyaṇa-vyūha-stave –
aho bhāgyam aho bhāgyam aho bhāgyaṁ nṝṇām idam |
yeṣāṁ hari-padābjāgre śiro nyastaṁ yathā tathā ||384||

kiṁ ca, nārasiṁhe śrī-yamoktau—
tasya vai narasiṁhasya viṣṇor amita-tejasaḥ |
praṇāmaṁ ye prakurvanti teṣām api namo namaḥ ||385||

bhaviṣyottare ca—
viṣṇor deva-jagad-dhātur janārdana-jagat-pateḥ |
praṇāmaṁ ye prakurvanti teṣām api namo namaḥ ||386|| iti |

atha praṇāma-nityata

bṛhan-nāradīye lubdhakopākhyānārambhe—
sakṛd vā na named yas tu viṣṇave sarma-kāriṇe |
śavoparaṁ vijānīyāt kadācid api nālapet ||387||

kiṁ ca, pādme vaiśākha-māhātmye yama-brāhmaṇa-saṁvāde—
paśyanto bhagavad-dvāraṁ nāma śāstra-paricchadam |
akṛtvā tat-praṇāmādi yānti te narakaukasaḥ ||388||

atha namaskara-niṣiddhani

viṣṇu-smṛtau—
janma-prabhṛti yat kiñcit pumān vai dharmam ācaret |
sarvaṁ tan niṣphalaṁ yāty eka-hastābhivādanāt ||389||

vārāhe—
vastra-prāvṛta-dehas tu yo naraḥ praṇameta mām |
śvitrī sa jāyate mūrkhah sapta janmāni bhāminī ||390||

kiṁ cānyatra—
agre pṛṣṭhe vāma-bhāge samīpe garbha-mandire |

japa-homa-namaskārān na kuryāt keśavālaye ||391||

api ca—

sakṛd bhūmau nipatito na śaktaḥ praṇamen muhuḥ |
utthāyotthāya kartavyaṁ daṇḍavat praṇipātanam ||392|| iti |

atha pradakṣiṇā

**tataḥ pradakṣināṁ kuryād bhaktyā bhagavato hareḥ |
nāmāni kīrtayan śaktau tāṁ ca sāṣṭāṅga-vandanām ||393||**

pradakṣiṇā-śaṅkhyā

nārasiṁhe—

ekāṁ cāṇḍyāṁ ravau sapta tisro dadyād vināyake |
catasraḥ keśave dadyāt śive tv ardha-pradakṣinām ||394||

atha pradakṣiṇā-māhātmyaṁ

vārāhe—

pradakṣiṇāṁ ye kurvanti bhakti-yuktena cetasā |
na te yama-puraṁ yānti yānti puṇya-kṛtāṁ gatim ||395||
yas triḥ pradakṣiṇāṁ kuryāt sāṣṭāṅgaka-praṇāmakam |
daśāśvamedhasya phalaṁ prāpnuyān nātra saṁśayaḥ ||396||

skānde śrī-brahma-nārada-saṁvāde—

viṣṇor vimānaṁ yaḥ kuryāt sakṛd bhaktyā pradakṣiṇām |
aśvamedha-sahasrasya phalam āpnoti mānavaḥ ||397||

tatra caturmasya-māhātmye

catur-vāraṁ bhramībhis tu jagat sarvaṁ carācaram |
krāntaṁ bhavati viprāgrya tat tīrtha-gamanādhikam ||398||

tatraivānyatra—

pradakṣiṇāṁ tu yaḥ kuryāt hariṁ bhaktyā samanvitaḥ |
haṁsa-yukta-vimānena viṣṇu-lokaṁ sa gacchati ||399||

nārasiṁhe—

pradakṣiṇena caikena deva-devasya mandire |

kṛtena yat phalaṁ nṛṇāṁ tac chṛṇuṣva nṛpātmaja |
pṛthvī-pradakṣiṇa-phalaṁ yat tat prāpya hariṁ vrajet ||400|||

anyatra ca—

evaṁ kṛtvā tu kṛṣṇasya yaḥ kuryād dviḥ pradakṣiṇām |
sapta-dvīpavatī-puṇyaṁ labhate tu pade pade |
paṭhan nāma-sahasraṁ tu nāmāny evātha kevalam ||401||

hari-bhakti-sudhodaye—

viṣṇuṁ pradakṣiṇī-kurvāṇ yas tatrāvartate punaḥ |
tad evāvartanaṁ tasya punar nāvartate bhave ||402||

bṛhan-nāradīye yama-bhagīratha-saṁvāde—

pradakṣiṇā-trayaṁ kuryād yo viṣṇor manujeśvara |
sarva-pāpa-vinirmukto devendratvaṁ samaśnute ||403||

tatraiva pradakṣiṇā-māhātmye sudharmopākhyānārambhe—

bhaktyā kurvanti ye viṣṇoh pradakṣiṇā-catuṣṭayam |
te'pi yanti paraṁ sthānam sarva-lokottamottamam ||404|| iti |

tat khyātaṁ yat su-dharmasya pūrvasmin gṛdhra-janmani |
kṛṣṇa-pradakṣiṇābhyāsān mahā-siddhir abhūd iti ||405||

atha pradakṣiṇāyaṁ niṣiddhaṁ

viṣṇu-smṛtau—

eka-hasta-praṇāmaś ca ekā caiva pradakṣiṇā |
akāle darśanaṁ viṣṇor hanti puṇyaṁ purā-kṛtam ||406||

kiṁ ca—

kṛṣṇasya purato naiva sūryasyaiva pradakṣiṇām |
kuryād bhramarikā-rūpāṁ vaimukhya-padanīṁ prabhoḥ ||407||

tathā coktaṁ---

pradakṣiṇāṁ na kartavyaṁ vimukhatvāc ca kāraṇāt ||408||

atha karmādy-arpaṇam

tataḥ śrī-kṛṣṇa-pādābje dāsyenaiva samarpayet |
tribhir mantraiḥ sva-karmāṇi sarvāṇy ātmānam apy atha ||409||

mantraś ca—

itaḥ pūrvaṁ prāṇa-buddhi-dharmādhikārato jāgrat-svapna-suṣupty-avasthāsu manasā vācā karmaṇā hastābhyāṁ padbhyām udareṇa śiśnā yat smṛtaṁ yad uktaṁ yat kṛtaṁ tat sarvaṁ śrī-kṛṣṇārpaṇaṁ bhavatu svāhā māṁ madīyaṁ ca sakalaṁ haraye samarpayāmīti | oṁ tat sat ||410|| iti |

atha tatra karmarpanaṁ

bṛhan-nāradīye—

virāgī cet karma-phale na kiñcid api kārayet |
arpayet sva-kṛtaṁ karma prīyatām iti me hariḥ ||411||

ata eva kūrma-purāṇe—

prīṇātu bhagavān īśaḥ karmaṇānena śāśvataḥ |
karoti satataṁ buddhyā brahmārpaṇam idaṁ param ||412||
yad vā phalānāṁ sannyāsaṁ prakuryāt parameśvare |
karmaṇām etad apy āhur brahmārpaṇam anuttamam ||413||

atha karmārpaṇa-vidhiḥ

dakṣeṇa pāṇinārghya-sthaṁ gṛhītvā culukodakam |
nidhāya kṛṣṇa-pādābja-samīpe prārthayed idam ||414||
pāda-traya-kramākrānta trailokeśvara keśava |
tvat-prasādād idaṁ toyaṁ pādyaṁ te'stu janārdana ||415||

atha karmarpana-māhātmyaṁ

bṛhan-nāradīye—

para-loka-phala-prepsuḥ kuryāt karmāṇy atandritaḥ |
harer nivedayet tāni tat sarvaṁ tv akṣayaṁ bhavet ||416||

ata eva nārāyaṇa-vyūha-stave—

kṛṣṇārpita-phalāḥ kṛṣṇaṁ sva-dharmeṇa yajanti ye |
viṣṇu-bhakty-arthino dhanyās tebhyo'pīha namo namaḥ ||417||

atha svārpaṇa-vidhiḥ

ahaṁ bhagavato'ṁśo'smi sadā dāso'smi sarvathā |
tat-kṛpāpekṣako nityam i ty ātmānaṁ samarpayet ||418||

tathā coktaṁ śrī-śaṅkarācārya-pādaiḥ –

saty api bhedāpagame nātha tavāhaṁ na māmakīnas tvam |

sāmudro hi taraṅgaḥ kvacana samudro na tāraṅgaḥ ||419||

athātmārpaṇa-māhātmyam

saptama-skandhe śrī-prahlādoktau [BhP 7.6.26] –

dharmārtha-kāma iti yo 'bhihitas tri-varga
īkṣā trayī naya-damau vividhā ca vārtā |
manye tad etad akhilaṁ nigamasya satyaṁ
svātmārpaṇaṁ sva-suhṛdaḥ paramasya puṁsaḥ ||420||

ekādaśe śrī-bhagavad-uddhava-saṁvāde [BhP 11.29.34] --

martyo yadā tyakta-samasta-karmā
niveditātmā vicikīrṣito me |
tadāmṛtatvaṁ pratipadyamāno
mayātma-bhūyāya ca kalpate vai ||421||

atha japaḥ

japasya purataḥ kṛtvā prāṇāyāma-trayaṁ budhaḥ |
mantrārtha-smṛti-pūrvaṁ ca japed aṣṭottaraṁ śatam |
mūlaṁ lekhyena vidhinā sadaiva japa-mālayā ||422||
śaktau'ṣṭādhika-sāhasram japet taṁ cārpayan japam |
prāṇāyāmāṁś ca kṛtvā trīn dadyāt kṛṣṇa-kare jalam ||423||

tatra cāyaṁ mantraḥ

guhyātiguhya-goptā tvaṁ gṛhāṇāsmat-kṛtaṁ japam |
siddhir bhavatu me deva tvat-prasādāt tvayi sthite ||424|| iti |

japa-prakāro yo'pekṣyo mālādi-niyamātmakaḥ |
puraścaryā-prasaṅge tu sa vilikhyate'grataḥ ||425||
arpitaṁ taṁ ca sañcintya svīkṛtaṁ prabhuṇākhilam |
punaḥ stutvā yathā-śakti praṇamya prārthayed idam || 426 ||

āgame—

mantra-hīnaṁ kriyā-hīnaṁ bhakti-hīnaṁ janārdana |
yat pūjitaṁ mayā deva paripūrṇaṁ tad astu me ||427||

kiṁ ca—

yad dattaṁ bhakti-mātreṇa patraṁ puṣpaṁ phalaṁ jalam |
āveditaṁ nivedyaṁ tu tad gṛhāṇānukampayā ||428||

vidhi-hīnaṁ mantra-hīnaṁ yat kiñcid upapāditam |
kriyā-mantra-vihīnaṁ vā tat sarvaṁ kṣantum arhasi ||429||

kiṁ ca—

ajñānād athavā jñānād aśubhaṁ yan mayā kṛtam |
kṣantum arhasi tat sarvaṁ dāsyenaiva gṛhāṇa mām ||430||
sthitiḥ sevā gatir yātrā smṛtiś cintā stutir vacaḥ |
bhūyāt sarvātmanā viṣṇo madīyaṁ tvayi ceṣṭitam ||431||

api ca—

kṛṣṇa rāma mukunda vāmana vāsudeva jagad-guro |
matsya kacchapa nārasiṁha varāha rāghava pāhi mām ||432||
deva-dānava-nāradādi-vandya dayā-nidhe |
devakī-suta dehi me tava pāda-bhaktim acalām ||433||

śrī-viṣṇu-purāṇe [ViP 1.20.18-19] –

nātha yoni-sahasreṣu yeṣu yeṣu vrajāmy aham |
teṣu teṣv acyutā bhaktir acyute'stu sadā tvayi ||434||
yā prītir avivekānāṁ viṣayeṣv anapāyinī |
tvām anusmarataḥ sā me hṛdayān nāpasarpatu ||435||

pāṇḍava-gītāyāṁ –

kīṭeṣu pakṣiṣu mṛgeṣu sarīsṛpeṣu
rakṣaḥ-piśāca-manujeṣv api yatra tatra |
jātasya me bhavatu keśava te prasādāt
tvayy eva bhaktir atulāvyabhicāriṇī ca ||436||

pādme --

yuvatīnāṁ yathā yūni yūnāṁ ca yuvatau yathā |
mano 'bhiramate tadvan mano 'bhiramatāṁ tvayi ||437||

athāparādha-kṣamāpaṇam

tato'parādhān śrī-kṛṣṇaṁ kṣamā-śīlaṁ kṣamāpayet |
sakāku kīrtayan ślokān uttamān sāmpradāyikān ||438||

tathā hi—

aparādha-sahasrāṇi kriyante'harniśaṁ mayā |
dāso'ham iti māṁ matvā kṣamasva madhusūdana ||439||

kiṁ ca—

pratijñā tava govinda na me bhaktaḥ praṇaśyati |
iti saṁsmṛtya saṁsmṛtya prāṇān saṁdhārayāmy aham ||440||

athāparādhāḥ

āgame –

yānair vā pādukair vāpi gamanaṁ bhagavad-gṛhe |
devotsavādy-asevā ca apraṇāmas tad-agrataḥ ||441||
ucchiṣṭe vāpy aśauce vā bhagavad-vandanādikam |
eka-hasta-praṇāmaś ca tat-purastāt pradakṣiṇam ||442||
pāda-prasāraṇaṁ cāgre tathā paryaṅka-bandhanam |
śayanaṁ bhakṣaṇaṁ cāpi mithyā-bhāṣaṇam eva ca ||443||
uccair bhāṣā mitho jalpo rodanāni ca vigrahaḥ |
nigrahānugrahau caiva nṛṣu ca krūra-bhāṣaṇam ||444||
kambalāvaraṇaṁ caiva para-nindā para-stutiḥ |
aślīla-bhāṣaṇaṁ caiva adho-vāyu-vimokṣaṇam ||445||
śaktau gauṇopacāraś ca anivedita-bhakṣaṇam |
tat-tat-kālodbhavānāṁ ca phalādīnām anarpaṇam ||446||
viniyuktāvaiśiṣṭhasya pradānaṁ vyañjanādike |
pṛṣṭhīkṛtyāsanaṁ caiva pareṣām abhivādanam ||447||
gurau maunaṁ nija-stotraṁ devatā-nindanaṁ tathā |
aparādhās tathā viṣṇor dvātriṁśat parikīrtitāḥ ||448||

vārāhe—

dvātriṁśad-aparādhā ye kīrtyante vasudhe mayā |
vaiṣṇavena sadā te tu varjanīyāḥ prayatnataḥ ||449||
ye vai na varjayanty etān aparādhān mayoditān |
sarva-dharma-paribhraṣṭāḥ pacyante narake ciram ||450||
rājānna-bhakṣaṇaṁ caivam āpady api bhayāvaham |
dhvāntāgāre hareḥ sparśaḥ paraṁ sukṛta-nāśanaḥ ||451||
tathaiva vidhim ullaṅghya sahasā sparśanaṁ hareḥ |
dvārodghāṭo vinā vādyaṁ kroḍa-māṁsa-nivedanam ||452||
pādukābhyāṁ tathā viṣṇor mandirāyopasarpaṇam |
kukkurocchiṣṭa-kalanaṁ mauna-bhaṅgo'cyutārcane ||453||
tathā pūjana-kāle viḍ-utsargāya sarpaṇam |
śrāddhādikam akṛtvā ca navānnasya ca bhakṣaṇam ||454||
adattvā gandha-mālyādi dhūpanaṁ madhughātinaḥ |
akarmaṇy aprasūnena pūjanaṁ ca hares tathā || 455||
akṛtvā danta-kāṣṭhaṁ ca kṛtvā nidhūvanaṁ tathā |
spṛṣṭvā rajasvalāṁ dīpaṁ tathā mṛtakam eva ca ||456||
raktaṁ nīlam adhautaṁ ca pārakyaṁ malinaṁ paṭam |
paridhāya mṛtaṁ dṛṣṭvā vimucyāpāna-mārutam ||457||
krodhaṁ kṛtvā śmaśānaṁ ca gatvā bhuktāpy ajīrṇa-yuk |
bhakṣayitvā kroḍa-māṁsaṁ pinyākaṁ jāla-pādakam ||458||
tathā kusumbha-śākaṁ ca tailābhyaṅgaṁ vidhāya ca |
hareḥ sparśo hareḥ karma-karaṇaṁ pātakāvaham ||459||

kiṁ tatraiva—

mama śāstraṁ bahiṣkṛtya asmākaṁ yaḥ prapadyate |
muktvā ca mama śāstrāṇi śāstram anyat prabhāṣase ||460||
madyapas tu samāsādya praviśed bhavanaṁ mama ||461||
yo me kusumbha-śākena prāpaṇaṁ kurute naraḥ ||462||

api ca—

mama dṛṣṭer abhimukhaṁ tāmbūlaṁ carvayet tu yaḥ |
kurūvakaḥ palāśasthaiḥ puṣpaiḥ kuryān mamārcanam ||463||
mamārcām āsure kāle yaḥ karoti vimūḍha-dhīḥ |
pīṭhāsanopaviṣṭo yaḥ pūjayed vā nirāsanaḥ ||464||
vāma-hastena māṁ dhṛtvā snāpayed vā vimūḍha-dhīḥ |
pūjā paryuṣitaiḥ puṣpaiḥ ṣṭhīvanaṁ garva-kalpanam ||465||
tiryak-puṇḍra-dharo bhūtvā yaḥ karoti mamārcanam |
yācitaiḥ patra-puṣpādyair yaḥ karoti mamārcanam ||466||
aprakṣālita-pādo yaḥ praviśen mama mandiram |
avaiṣṇavasya pakvānnaṁ yo mahyaṁ vinivedayet ||467||
avaiṣṇaveṣu paśyatsu mama pūjāṁ karoti yaḥ |
apūjayitvā vighneśaṁ sambhāṣya ca kapālinam ||468||
naraḥ pūjāṁ tu yaḥ kuryāt snapanaṁ ca nakhāmbhasā |
amaunī dharma-liptāṅgo mama pūjāṁ karoti yaḥ ||469||
jñeyāḥ pare'pi bahavo'parādhāḥ sad-asammataiḥ |
ācāraiḥ śāstra-vihita-niṣiddhātikramādibhiḥ |
tatrāpi sarvathā kṛṣṇa-nirmālyaṁ tu na laṅghayet ||470||

tathā ca nārasiṁhe śantanuṁ prati nārada-vākyam –

ataḥ paraṁ tu nirmālyaṁ na laṅghaya mahīpate |
narasiṁhasya devasya tathānyeṣāṁ divaukasām ||471||
kṛṣṇasya paritoṣepsur na tac-chapatham ācaret |
nānā-devasya nirmālyam upayuñjīta na kvacit ||472||

tathā viṣṇu-dharmottare—

āpādy api ca kaṣṭāyāṁ deveśa-śapathaṁ naraḥ |
na karoti hi yo brahmaṁs tasya tuṣyati keśavaḥ ||473||
na dhārayati nirmālyam anya-deva-dhṛtaṁ tu yaḥ |
bhuṅkte na cānya-naivedyaṁ tasya tuṣyati keśavaḥ ||474|| iti |

athāparādha-śamanam

saṁvatsarasya madhye tu tīrthe śaukarake mama |
kṛtopavāsaḥ snānena gaṅgāyāṁ śuddhim āpnuyāt || 475 ||
mathurāyāṁ tathāpy evaṁ sāparādhaḥ śuci bhavet || 476 ||
anayos tīrthayor ekaṁ yaḥ seveta sukṛtī naraḥ ||
sahasra-janma-janitān aparādhān jahāti saḥ || 477 ||

skānde –

ahany ahani yo martyo gītādhyāyaṁ paṭhet tu vai |
dvātriṁśad-aparādhāṁs tu kṣamate tasya keśavaḥ || 478 ||

tatra kārttika-māhātmye --

tulasyā ropaṇaṁ kāryaṁ śrāvaṇeṣu viśeṣataḥ |
aparādha-sahasrāṇi kṣamate puruṣottamaḥ || 479 ||

tatraivānyatra –

dvādaśyāṁ jāgare viṣṇor yaḥ paṭhet tulasī-stavam |
dvātriṁśad-aparādhāni kṣamate tasya keśavaḥ || 480 ||
yaḥ karoti hareḥ pūjāṁ kṛṣṇa-śatrāṅkito naraḥ |
aparādha-sahasrāṇi nityaṁ harati keśavaḥ ||481||

atha śeṣa-grahaṇam

tato bhagavatā dattaṁ manyamāno dayālunā |
mahā-prasāda ity uktvā śeṣaṁ śirasi dhārayet ||482||

atha nirmālya-dhāraṇa-nityatā

pādme śrī-gautamāmbarīṣa-saṁvāde—

ambarīṣa harer lagnaṁ nīraṁ puṣpaṁ vilepanam |
bhaktyā na dhatte śirasā śvapacād adhiko hi saḥ ||483||

atha śrī-bhagavan-nirmālya-māhātmyaṁ

skānde brahma-nārada-saṁvāde—

kṛṣṇottīrṇaṁ tu nirmālyaṁ yasyāṅgaṁ spṛśate mune |
sarva-rogair tathā pāpair mukto bhavati nārada ||484||
viṣṇor nirmālya-śeṣeṇa yo gātraṁ parimārjayet |
duritāni vinaśyanti vyādhayo yānti khaṇḍaśaḥ ||485||
mukhe śirasi dehe tu viṣṇūttirnaṁ tu yo vahet |
tulasīṁ muni-śārdūla na tasya spṛśate kaliḥ ||486||

kiṁ ca—

viṣṇu-mūrti-sthitaṁ puṣpaṁ śirasā yo vahen naraḥ |
aparyūṣita-pāpas tu yāvad yuga-catuṣṭayam ||487||
kiṁ kariṣyati su-snāto gaṅgāyāṁ bhūsurottama |
yo vahet śirasā nityaṁ tulasīṁ viṣṇu-sevitāṁ ||488||
viṣṇu-pādābja-saṁlagnāṁ aho-rātroṣitāṁ śubhāṁ |

tulasīṁ dhārayed yo vai tasya puṇyam anantakam ||489||
aho-ratraṁ śire yasya tulasī viṣṇu-sevitā |
na sa lipyati pāpena padma-patram ivāmbhasā ||490||

kiṁ ca—
viṣṇoḥ śiraḥ-paribhraṣṭam bhaktyā yas tulasīṁ vahet |
sidhyānti sarva-kāryāṇi manasā cintitāni ca ||491||

api ca—
pramārjayati yo deham tulasyā vaiṣṇavo naraḥ |
sarva-tīrtha-mayaṁ dehaṁ tat-kṣanāt dvija jāyate ||492||

gāruḍe—
harer mūrty-avaśeṣaṁ tu tulasī-kāṣṭha-candanam |
nirmālyaṁ tu vahed yas tu koṭi-tīrtha-phalaṁ labhet ||493||

nārada-pañcarātre—
bhojananāntaraṁ viṣṇor arpitaṁ tulasī-dalam |
tat-kṣanāt pāpa-nirmoktas cāndrāyaṇa-śatādhikaḥ ||494||

kiṁ cānyatra—
kautukaṁ śṛṇu me devi viṣṇor nirmālya-vahninā |
tāpitaṁ nāśam āyāti brahma-hatyādi-pātakam ||495||

ekādaśa-skandhe (11.6.46) śrī-bhagavantaṁ praty uddhavoktau—
tvayopayukta-srag-gandha-vāso'laṅkāra-carcitaḥ |
ucchista-bhojino dāsās tava māyāṁ jayema hi ||496||

ata eva skānde śrī-yamasya dūtānuśāsane—
pādodaka-ratā ye ca harer nirmālya-dhārakāḥ |
viṣṇu-bhakti-ratā ye vai te tu tyājyaḥ su-durataḥ ||497|| iti |

visarjanaṁ tu cet kāryaṁ visṛjya-varaṇāni tat |
deve tan-mudrayā prārthya devaṁ hṛdi visarjayet ||498||

tathā coktaṁ—
pūjito'si mayā bhaktyā bhagavan kamala-pate |
sa lakṣmīko mama svāntaṁ viśa viśrānti-hetave ||499||
prārthyaivaṁ pāduke dattvā saṅgam udvāsayed dharim |
prāṇāyāmaṁ ṣaḍ-aṅgaṁ ca kṛtvā mudrāṁ visarjanīm ||500||

atha pūja-vidhi-vivekaḥ

ayaṁ pūja-vidhir mantra-siddhy-arthasya japasya hi |

aṅgaṁ bhaktes tu tan-niṣṭhair nyāsādīn antareṣyate ||501||
tatra devalaye pūja nityatvena mahāprabhoḥ |
kāmyatvenâpi gehe tu prāyo nityatayā matā ||502||
sevādi-niyamo devālaye devasya ceṣyate |
prāyaḥ sva-gehe svacchanda-sevā sva-vrata-rakṣayā ||503||

kiṁ ca viṣṇu-dharmottare—

> ghṛtena snapitaṁ devaṁ candanenānulepayet |
> sita-jātyāś ca kusumaih pūjayet tad-anantaram ||504||
> śvetena vastra-yugmena tathā muktā-phalaiḥ śubhaiḥ |
> mukhya-karpūra-dhūpena payasā pāyasena ca ||505||
> padma-sūtrasya varttyā ca ghṛta-dhūpena cāpy atha |
> pūjayet sarvathā yatnāt sarva-kāma-pradārcanam ||506||
> kṛtvemaṁ mucyate rogī rogāt śīghram asaṁśayam |
> duḥkhārto mucyate duḥkhād baddho mucyeta bandhanāt ||507||
> rāja-grastaś ca mucyeta tathā rāja-bhayān naraḥ |
> kṣemeṇa gacched adhvānam sarvānartha-vivarjitaḥ ||508|| iti |

iti śrī-gopāla-bhaṭṭa-vilikhite śrī-bhagavad-bhakti-vilāse
prātar-arcā-samāpano nāmāṣṭamo vilāsaḥ |